Laiškai lietuviams

MARCH 1995 KOVAS

TEN JIE PAGULDĖ JĖZŲ	73	Kun. K. J. Ambrasas, SJ
TRUMPA VILNIAUS JĖZUITŲ GIMNAZIJOS ISTORIJA	76	Jonas Boruta, SJ
KRYŽIŲ KALNAS	78	V. Dunda
DIEVO IR ARTIMO MEILĖ	81	Anelė Švabaitė-Brazauskienė
MALDOS MOKSLAS PAGAL ROMANO GUARDINI	86	Vytautas Bagdanavičius, MIC
KAI BUNDA RUSIJOS “LOKYS”...	89	Kun. Vytenis Vaškelis
KUN. ANTANAS LIUIMA, SJ JUBILIATAS	92	J.B.
VYNMEDIS IR ŠAKELĖS	95	Chiara Lubich
MAMA, MANO MAMA ...	96	Giedrius Vanagas
KNYGOS	97	Red.
KALBA	98	Juozas Vaišnys, SJ
TĖVYNĖJE	100	Marija A. Jurkutė
ATLIKO PAREIGĄ IŠ MEILĖS	105	Marija A. Jurkutė
TRUMPAI	106	Juoz. M.
ŠYPSULIAI	108	Red.

Šis numeris iliustruotas kun. A. Liuimos, SJ, nuotraukomis iš Marijos Kankinių Karalienės koplyčios ir prie jos esančių kryžių Utenoje.
Viršelis ir skyrių vinjetės – dail. Rimanto Dichavičiaus.
Lietuviškas raidynas – Jono Bogutos

LAIŠKAI LIETUVIAMS (ISSN 301-540)– LETTERS TO LITHUANIANS is published monthly except July/August, when bimonthly, for $15.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, Il 60636. Second class postage paid at Chicago, IL. POSTMASTER: Send address changes to Laiškai Lietuviams, 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636 – 1098.

religinės ir tautinės kultūros žurnalas

Laiškai lietuviams

1995 / KOVAS —MARCH / VOL. XLVI, NO. 3

TEN JIE PAGULDĖ JĖZŲ

Kun. K. J. Ambrasas, SJ

Štai žmogus pasiekė, ko norėjo: Dievas-žmogus sumuštas, iškankintas, išniekintas taip, kad net Motina negalėjo Jo pažinti. Jis jau miręs. Ar nėra čia mano rankų pridėta prie šio didžiausio pasaulio istorijoje nusikaltimo? Yra. Ir netgi nemažai. Juk kiekviena nedora mintis, mano įsiūtis, pagieža, melas, neištikimybė, dvasinis ir fizinis nesaikingumas, – kiekvienas nedoras poelgis paženklintas Kristaus kūne. Tad ne veltui Kotryna Emerich, mačiusi visas savo kaltes, kurios paliko pėdsakus Kristaus kančioje, persigando. Manai, kad tų pėdsakų nepadarei TU? Padarėme jų aš ir TU, bet daugiau negalim taip daryti.

Pažvelkime į Kristaus karstą įvairiose mūsų bažnyčiose. Jis visur išpuoštas gėlėmis, dega daug žvakių, žmonės nuolat jį lanko ir meldžiasi. O kaip šiandien atrodo Kristaus karstas ten, ant Golgotos, Jeruzalėje, kur, anot Jn 19, 41-42, “buvo sodas, ir sode naujas kapo rūsys, kuriame dar niekas nelaidotas. Ten jie ir pagulde Jėzų...”

Dabar toje vietoje jokio sodo visai nėra. Stovi Kristaus Karsto bazilika, IV a. pastatyta imp. Konstantino. Po jos kupolu – tarsi koks romėniškas sarkofagas, padabintas kolonėlėmis, žibintais,

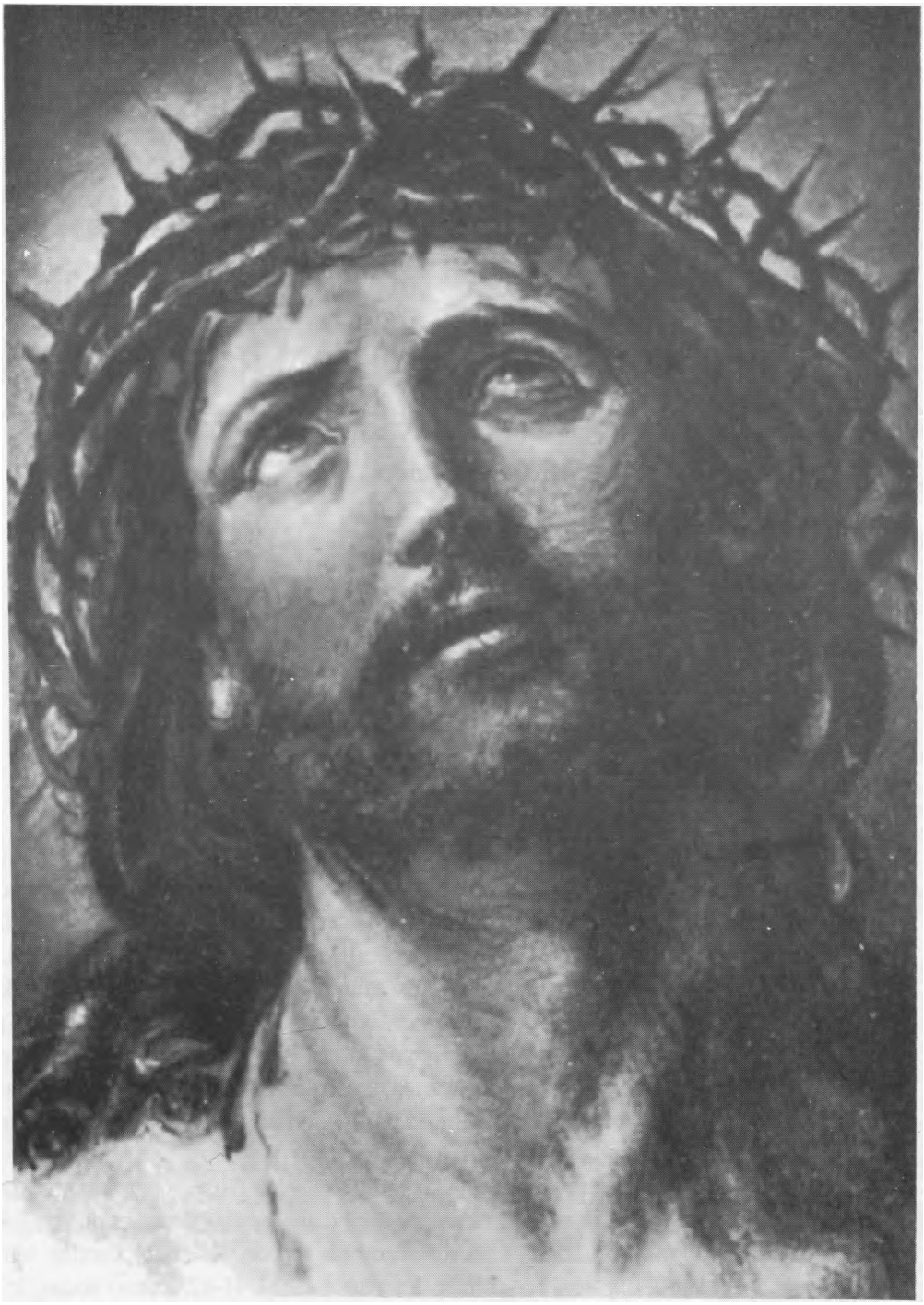

Guido Reni

Mylėdamas savuosius pasaulyje, parodė jiems savo meilę iki galo.

Jn 13, 1

didžiulėmis žvakidėmis, dvi nedidelės, marmuru išklotos patalpėlės. Pirmojoje artimieji gedėdavo velionio, antrojoje – suvyniotas į drobules su kvepalais, ant akmeninės plokštės buvo paguldytas Kristaus Kūnas. Čia Marija Magdalietė, atėjusi Velykų rytą, pamatė sėdinčius ant to akmens – vieną galvūgalyje, kitą – kojūgalyje, kur būta paguldyto Jėzaus, du angelus (Jn 20,12). Toje kelių kvadratinių metrų belangėje, uoloje iškaltoje kamaraitėje kabo trys skirtingi graikų, armėnų ir lotynų stiliaus Prisikėlimą vaizduojantys paveikslai, keliose įvairių formų vazose pamerktos puokštės gėlių, dega kelios žvakės.

Mokslininkas M. Rouhaut beveik visą gyvenimą paskyrė V. Jėzaus relikvijų tyrinėjimams, kuriuos įdomiai aprašė prancūzų rašytojas Ernesto Heilo savo knygoje "Physionomies de saints" (Šventųjų veidai). Remiantis Torino drobule ir kitais duomenimis, manoma, kad Kristus buvęs aukšto – apie 184 cm – ūgio. Kryžius galbūt apie penkių metrų ilgio ir apie trijų metrų skersinis.

Kai šv. Elena atrado Kristaus kryžių, tuomet buvo pastatyta Kristaus Karsto bazilika, kur ir buvo padėtas tas šventasis medis. Tačiau 636 m. šitoji bažnyčia, užpuolikų gerokai apnaikinta, sudeginta, pasidarė netinkama tokiai brangenybei saugoti; kryžius išdalintas po gabalą dešimčiai didžiausių pasaulio bažnyčių. Vėliau kiekviena bažnyčia norėjo turėti bent mažytę Kristaus kryžiaus dalelę. Kryžius turėjo maždaug 178 milijonus kubinių milimetrų, ir apskaičiuota, jog turėjęs sverti apie 90 kg. Šio kryžiaus nedidelių gabalėlių yra net lietuvių bažnyčiose. Per Didįjį Penktadienį pagerbiamas ir išaukštinamas Kryžius. Netgi duodamas bučiuoti žmonėms, kad galėtų laimėti įprastomis sąlygomis (išpažintis, komunija, vienas poteris šv. Tėvo intencija) visuotinius atlaidus.

Ar nėra daugiau su Kristaus kančia susijusių relikvijų? Toje pačioje Kristaus Karsto bazilikoje stovi pailga, 2,7 ilgio ir 1,3 m pločio akmens plokštė, ant kurios, tikima, Juozapas iš Arimatėjos su Nikodemu, nuėmę nuo kryžiaus Kristų, žydų papročiu nuvalė, apkuopė, patepė aliejais, kvepalais, įsupo į baltą drobulę.

Viena vinis, kuria buvo Kristus prikaltas prie kryžiaus, manoma, buvo šv. Elenos rankomis įmesta į Adriją, kai iškilo pavojus, jog laivas gali nuskęsti jūroje, kuri iškart nurimo. Kitos dvi vinys atsidūrė Paryžiaus katedroje, kur vietos arkivyskupas pastebėjo ant vienos iš jų nedidelę medžio kruoplelę. Moksliškai ištyrus, rasta, kad medis yra toks pat kaip ir kryžiaus.

Erškėčių vainiką Konstantinopolio imperatorius, tikėdamasis paramos savo imperijai, XIII a. padovanojo Prancūzijos karaliui šv. Liudvikui. Šiam tikslui karalius pastatė koplyčią. Per revoliuciją erškėčių vainikas iš koplyčios paimtas į nacionalinę biblioteką, bet 1806 m. vėl grąžintas Bažnyčiai ir atiduotas saugoti Notre Dame katedrai, kur padarytas specialus relikviorius. Tiktai to vainiko spyglių maža telikę, – pamaldusis karalius ir jo pasekėjai išdalino juos į įvairius pasaulio kraštus.

Laiptus, kuriais Antonijaus pilyje, Pontijaus Piloto prieangyje, vaikščiojo Kristus, šv. Elena 326 m. atgabeno į Romą. Daug kas ir dabar, būdamas Amžinajame Mieste priešais Lateraną esančioje bažnyčioje, gali pamatyti juos ir daugelį žmonių, pagarbiai einančių keliais tais pačiais laiptais ir besimeldžiančų.

Nendrė, kuria pasityčiodami Romos kareiviai kaip skeptrą – valdžios ženklą – įspraudė Jėzui į rankas, neišliko sveika. Viena dalis buvo Florencijoje, kita – Bavarijoje, bet, sudėjus dabar visus žinomus gabalus, vis vien dar šio to trūksta.

Ietis, kuria Lionginas pervėrė Kristui šoną, Heraklito laikais iš Jeruzalės buvo atgabenta į Konstantinopolį, o iš čia 1492 m. jos gabalas atsidūrė Romon į Šv. Petro baziliką. Anuomet trūko smaigalio, buvusio Prancūzijoje. Popiežius Benediktas XIV, iš Paryžiaus tą dalį atgavęs, prijungė prie koto.

TRUMPA VILNIAUS JĖZUITU GIMNAZIJOS ISTORIJA

JONAS BORUTA, SJ

Vilniuje jėzuitų vidurinio mokslo mokykla, viena iš seniausių Lietuvos vidurinio mokslo institucija — kolegija, įsteigta 1570 liepos 17 d., nors dvi žemiausios klasės veikė jau nuo 1569 metų rudens, t. y. nuo pat pirmųjų jėzuitų įsikūrimo Vilniuje. Nuo 1570 spalio 23 pradėtos pamokos visose tuomet vidurinio mokslo kolegijose įprastose penkiose klasėse. Nuo 1572 m. pradėta dėstyti logika, matematika, teologija ir hebrajų kalba. 1579 metais jėzuitų vidurinio mokslo kolegijos pagrindu įkurtas Vilniaus universitetas, tačiau ir įkūrus universitetą, vidurinio mokslo kolegija veikė ir toliau. Pirmus aštuonerius metus kolegijai vadovavo Stanislovas Varševickis, įstatęs šią mokymo įstaigą į normalias darbo vėžes, moksleivių skaičius nuo 160 — 1570 m. pašokio iki 400 — 1578 metais. Pirmasis jėzuitų kolegijos rektorius St. Varševickis daug pasitarnavo Lietuvos ne tik didikų, bet ir kaimo žmonių švietimui, įžvalgiai numatė, kad būtina paruošti kaimo žmonėms kunigų, kurie sugebėtų juos šviesti jų gimtąja kalba. St. Varševickis atrinkdavo gabesnius lietuvius jaunuolius, dažniausiai iš paprastų miestiečių šeimų, juos pamokęs kolegijoje, siųsdavo tolimesnėms studijoms į įvairius užsienio universitetus, kur po studijų gaudavo kunigo šventimus ir grįždavo darbui į lietuviškas parapijas. Šį St. Varševickio rūpestį lietuviškai kalbančios dvasininkijos ir inteli-

---

Stulpas, prie kurio buvo pririštas ir plakamas Kristus, ilgai buvo saugomas Jeruzalėje. Vėliau atgabentas Romon, ir dabar jį galima pro geležines grotas pamatyti Šv. Praksedos bažnyčioje.

Drobulė, į kurią buvo suvyniotas Kristaus kūnas ir kurioje buvo atsispaudę kruvini Kristaus žaizdų pėdsakai, per karą buvo paslėpta Monte Vergine. Vėliau ji atvežta į Romą. Garsiąją relikviją imta saugoti Torino (Italijoje) katedroje specialiai skirtoje koplyčioje. Ji ne taip seniai daugybės mokslininkų buvo nuodugniai ištyrinėta, bet paskutiniu metu išaiškėjo, kad tyrinėtojai padarė neatleistinų klaidų: bandymams paimtas netinkamas drobės svoris, todėl rezultatai gauti klaidingi.

Bažnyčia dėl relikvijų tikrumo nėra tarusi galutinio žodžio, bet daug mokslininkų išvadų yra vertos dėmesio.

gentijos ugdymui pabrėžia ir lenkų istorikai, pvz.: Paplatekas. Šią tradiciją tęsė vėlesni Vilniaus jėzuitų kolegijos vedėjai. 1751 metais, po sunkaus karų, okupacijų ir marų šimtmečio jėzuitų kolegija prie Vilniaus universiteto buvo pertvarkyta į kilmingąją kolegiją. (Collegium nobilium). Ji įsikūrė prie Šv. Kazimiero bažnyčios ir vienuolyno, Lydos vėliavininko Kazimiero Kiškos jėzuitams padovanotame žemės sklype ir namuose, toje vietoje, kur dabar stovi 1922 metais jėzuitų rekonstruoti dabartiniai Jėzuitų gimnazijos pastatai. 1773 m. paskelbus jėzuitų ordino brevę, toji kolegija sunyko, o pastatai vėliau caro valdžios atiduoti kareivinėms.

1918 m. gale Vilniaus vyskupo palaimintojo Jurgio Matulaičio pavedimu vokietis jėzuitas Friedrichas Muckermannas pradėjo paruošiamuosius jėzuitų gimnazijos atkūrimo darbus, tačiau Vilnių užėmę bolševikai jį suėmė ir išvežė į Minsko kalėjimą. 1919 m. balandžio mėnesį, lenkams išvijus bolševikus, prie Šv. Kazimiero bažnyčios įsikūrė lenkai jėzuitai. 1921 m. senuosiuose kilmingųjų kolegijos pastatuose jie atidarė jėzuitų berniukų gimnaziją, kurią pirmaisiais metais lankė 135 mokiniai. 1922m. patalpos buvo rekonstruotos, o jėzuitams priklausiusiose dabartinės konservatorijos patalpose buvo įrengtas gimnazijos bendrabutis. 1938/39 m. jėzuitų gimnazijoje mokėsi 580 gimnazistų.

Lietuvai atgavus Vilnių 1939.10.19, jėzuitų generolo W. Leduchowskio dekretu Vilniaus jėzuitų namai ir įstaigos, tame tarpe ir gimnazija, perduota Lietuvos jėzuitų provinciolo jurisdikcijai. Gimnazijoje įvestos lietuvių k. klasės, ir 1939/40 m. Vilniaus jėzuitų berniukų gimnazija veikė kaip Kauno jėzuitų gimnazijos filialas, kol sovietinė okupacinė valdžia 1940.09.01 gimnaziją uždarė. Jos patalpose įsikūrė sovietinė kariuomenė. Pokario metais sovietinė valdžia jėzuitų gimnazijos patalpose atidarė pirmąją berniukų gimnaziją, kuri vėliau buvo pertvarkyta į Vienuolio vidurinę mokyklą.

Tarpukario metais Vilniaus gimnazija išugdė daug žymių humanitarų inteligentų. Šios gimnazijos auklėtinis yra dabartinis Vroclavo arkivyskupas kardinolas Henrikas Gulbinovičius.

★ ★ ★

S'

KRYŽIŲ KALNAS

V. Dunda

Kryžių kalnas — vienas garsiausių ir įžymiausių Lietuvos kultūros paminklų, kurį aplankyti kasmet atvyksta tūkstančiai turistų ir maldininkų iš viso mūsų krašto bei užsienio.

Kryžių kalnas — Jurgaičių piliakalnis, senovėje Pilies kalnu vadinamas. Čia stovėjo didžiausia Šiaulių gynybinio regiono pilis. Išliko ne visas piliakalnis, nes antrasis kalnas buvo sunaikintas pokario metais. Smėlį iškasė ir išvežė į aerodromo statybą. Šis kalnas buvo žemesnis ir platesnis, ant jo nestatė kryžių.

Jurgaičių kaimo pavadinimas kilęs nuo žmogaus pavardės. Prie Lūponių piliakalnio taip pat yra Jurgaičių kaimas. Ir nuotolis, ir kryptis atitinka kaip ir prie Kryžių kalno.

Per pirmąjį pasaulinį karą, tiesiant geležinkelio liniją, smėlis buvo kasamas ir vežamas iš Jurgaičių kaimo. Ten buvo surastos didelės kapinės. Jos visų buvo pamirštos, nežinomos. Tai parodė, kad senovėje yra buvusi gyvenvietė.

Dar prieš karą kraštotyrininkai parašė nerūpestingai daug straipsnių laikraščiuose. Ir daug pasakojimų ir padavimų iš kaimyninių piliakalnių priskyrė Kryžių kalnui. Rašydami, kad senovėje ten dievams buvo aukojamos aukos, kūrenama amžinoji ugnis. Buvo norėta šį piliakalnį paversti į alkakalnį. Ir norėta įrodyti, kad dėl tos priežasties vėliau čia pradėti statyti kryžiai. Tai buvo žmonių klaidinimas. Dalis vertingų rankraščių dingo karo metu. Kita dalis buvo sunaikinta arba suklastota pokario metais. Buvo norėta nuslėpti, kad ši vieta stebuklinga.

Neišliko stebuklų aprašymų, nes nebuvo sudarytos komisijos iš gydytojų ir mokslininkų dėl ištyrimo ir patvirtinimo šių stebuklų. Tik Meškuičių parapijos klebonas registruodavo stebuklus, surašydamas į knygą. Dabartiniu metu dar skelbiama pokario metų ateistų propaganda. Rašė, kad kryžiai čia pradėti statyti už 1831 m. žuvusius ir be žinios dingusius sukilėlius. Žuvusiems kryžių ten iš vis nestatė, nes nebuvo tokio papročio.

Per pirmąjį pasaulinį karą caro kariuomenėje tarnavo daug lietuvių. Tarnyba buvo sunki ir ilga. Tai frontas, revoliucija ir suirutė. Jie pratarnavo 8 metus, negalėjo sugrįžti į Lietuvą. Buvo visi dingę be žiruos. Tėvai statė kryžius ant piliakalnio ir prašė Dievo, kad sūnūs sugrįžtų

namo. Bet ne visi grįžo, tėvai pavėluotai pastatė kryžius, nes jie jau seniai buvo žuvę. Ir nereikia sakyti, kad Dievas neišklausė prašymo arba tėvai už žuvusius pastatė kryžius.

Senovėje vietos gyventojai žinojo, dėl ko ši vieta šventa ir stebuklinga. Žinojo, kad piliakalnyje yra Švenčiausiasis — Ostija. Bet jie nežinojo kaip Švenčiausiasis pateko — atsirado kalne. Dėl to ir sugalvojo legendą, kad ant kalno stovėjo bažnyčia ir ji ten nugrimzdo. Žinoma, kartu su altoriumi ir Švenčiausiuoju.

1236 m. į Lietuvą žygiavo kalavijuočių kariuomenė. Taip buvo pradėtas "Kryžiaus karas". Jiems nepavyko sunaikinti Šiaulių gynybinio regiono pilių. Pasitraukianti priešo kariuomenė buvo apsupta ir sunaikinta. Čia įvyko garsusis "Saulės mūšis". Mūšio lauke, žuvus kalavijuočių kunigui, buvo surasti bažnytiniai daiktai. Jų tarpe liturginis indas su Ostija. Daiktai buvo parnešti į artimiausią Jurgaičių pilį. Liturginis indas — tai brangus daiktas, pagamintas iš aukso, daug metų buvo saugomas pilies požemyje, gaisro metu nesudegė. Ši pilis 1348 m. kalavijuočių buvo sudeginta ir nebuvo atstatyta.

Visi seni žmonės pasakojo, kad jų seneliai gerai prisiminė, kad piliakalnis buvo aukštesnis ir jo viršus buvo tiesus. O vėliau kalnas įgriuvo, viršuje pasidarė loma. Manoma, kad kalne buvo požemis ir rąstams supuvus jis įgriuvo. Bet archeologinių kasinėjimų metu tai nebuvo surasta. O gal ne toje vietoje buvo atlikti kasinėjimai.

Prieš pirmąjį pasaulinį karą Meškuičių klebonas, kunigas K. Gaudešius atliko pirmąsias archeologines paieškas. Pasikvietęs į talką vyrus, kasinėjo piliakalnį. Jie iškasė du bažnytinius daiktus. Tai replės žvakėm gesinti, o antrojo daikto pavadinimą jau pamiršo žmonės. Kunigas sekančią dieną paieškos darbus nutraukė, neaišku, dėl kurios priežasties. Žmonės galvojo, kad jam uždraudė ten kasinėti. Vėliau kalną kasė archeologai, bet ne toje vietoje, ir nieko nerado.

Prieš antrąjį pasaulinį karą ūkininko vaikai su rogutėmis važinėjosi nuo piliakalnio. Naktį per sapną vaikai buvo perspėti, kad ant piliakalnio žaisti negalima, nes ten yra Švenčiausiasis. Bet apie tą įvykį nebuvo rašyta.

Manoma, kad kryžiai ant piliakalnio pradėti statyti po Šiaulių ir Meškuičių parapijų įsteigimo, po pirmųjų medinių bažnyčių pastatymo. Seni žmonės pasakojo, kad jų seneliai prisiminė, kai ant kalno stovėjo mažai kryžių. Pasakojo, kad senovėje, pamaldų metu, kai ant kalno susirinkdavo daug žmonių, visi vengdavo

atsiremti, pajudinti supuvusius kryžius, kad jie neišvirstų ir neįvyktų nelaimė. Tie ąžuoliniai kryžiai jau buvo prastovėję apie 150 metų. O išvirtę kunigo priežiūroje buvo sudeginami. Prieš karą ten stovėjo nedidelė koplyčia, vėliau buvo nugriauta.

1939 m. ant piliakalnio stovėjo 525 kryžiai. Iš jų apie 50 pagamintų iš akmens ir metalo. Čia buvo statomi tik dideli 5–6 m. aukščio kryžiai. Savo išvaizda nesiskyrė nuo kryžių, statomų pakelėse, prie sodybų. Dauguma kryžių be jokių užrašų. Ant kitų užrašai "Už sugrąžintą sveikatą", be pavardžių. Jie buvo statomi tvarkingai, eilėmis išilgai kalno.

Senovės žmonės žinojo nerašytą įstatymą. Kryžių kalne už žuvusius ir mirusius, pagal papročius ir tradicijas, niekas kryžių nestatė. Čia kryžius statė tie žmonės, kurie išgijo po sunkios ir nepagydomos ligos. Tie, kurie išsigelbėjo nuo mirties — sveiki sugrįžo iš karo. Tai įžadų kryžiai, pažadėti sergančiųjų ar šiaip nelaimingųjų.

Pirmiausia ligonis melsdavosi ir prašydavo Dievo, kad sugytų ir pasižadėdavo pastatyti didelį kryžių. Ir jeigu jo prašymas likdavo išklausytas, jis sugydavo. Tada ir statydavo kryžių.

Tai ne daugiau kaip 3–4 ligoniai susitardavo ir susidėję pinigus statydavo vieną didelį kryžių. Už ligonį vaiką tėvai turi pasižadėti pastatyti tik didelį kryžių. Jeigu ligonis neturtingas ir neturi pinigų pastatyti kryžiui, tai nereikia daryti jokių įžadų, bet jis turi daug melstis ir prašyti, kad sugytų.

Antrojo pasaulinio karo metu vyrai, išeidami į frontą, pasižadėjo Dievui, jei nežūtų, pastatyti kryžius. Vėliau, jau po karo, pastatė kryžius.

1961 m. pagal valdžios nurodymą, milicijai saugant, kad niekas neprieitų pasižiūrėti, nakties metu buvo sunaikinta tūkstančiai kryžių. Iš alebastro gamyklos ekskavatorius ir buldozeris buvo panaudoti kryžiams išversti ir sustumti į krūvas. Kryžius degino ir kitus darbus atliko kareiviai. Metalinius kryžius išvežė į metalo laužą, o kas buvo pagaminta iš granito, nuvežė į minėtą gamyklą. Ten jie buvo malami į skaldą. Bet, įmetus kryžių, pagamintą iš gelžbetonio, malimo mašina sulūžo. Tada likusieji kryžiai buvo nuvežti ir sumesti į Dubysos–Ventos kanalą. Per šaltinėlio vidurį iškasė griovį. Jis buvo įrengtas pokario metais.

Buvo griežtai uždrausta statyti kryžius, o jų statytojai persekiojami. Piliakalnį saugojo sargas, vėliau milicija. Net pro piliakalnį uždraudė pravažiuoti. Skersai vieškelio iškasė griovį. Žmonės nakties metu nešdavo mažus kryžius ir statydavo. Tikslas buvo išsaugoti šį piliakalnį nuo galutinio sunaikinimo. Piliakalnis buvo lankomas žmonių ir prižiūrimas. 1975 m. valdžia paskutinį kartą sunaikino 400 kryžių. Po to mažiau besaugojo piliakalnį. Tik per Šiluvos atlaidus ir rugsėjo 1 d. būdavo griežta apsauga, ir prie kalno nė vieno neprileisdavo.

Maldininkai čia atyvksta ne tuščiomis rankomis. Mašinų bagažinėse atsiveža mažus kryžius ir juos stato ant kalno (tai pigiau ir paprasčiau). Toks maldininkų savivaliavimas tęsiasi jau seniai, laiku nebuvo užkirstas kelias, nes Bažnyčią daug metų persekiojo. Tik Sąjūdžio metu uždraudė čia gabenti mažus kryžius, statyti įvairius paminklus ir kryžius, pagamintus iš granito, atlikti betonavimo darbus. Nupirktus kryželius ir rožančius liepė parsivežti namo, o nepalikti ant kalno.

Apie tai buvo skelbta ne vieną kartą. Tačiau tvarkos įvesti nepavyko, nes savivaliautojų daugėjo. Jie ant Jurgaičių piliakalnio pastatė 14.260 mažų ir mažyčių kryžių. Organizacijos ir pavieniai žmonės už sudėtus pinigus yra pastatę 130 didelių kryžių. Stovi 96 koplytstulpiai. Senovėje ten testovėjo tik du koplytstulpiai, neaišku, dėl kokios priežasties nestatė jų. Kryžių kalnas — viena nuostabiausių vietų pasaulyje.

★ ★ ★

DIEVO IR ARTIMO MEILĖ

(Konkurse premijuotas straipsnis)

Anelė Švabaitė-Brazauskienė

"Mylėsi savo Viešpatį Dievą visa širdimi, visa siela, visomis jėgomis, visu protu, o savo artimą, kaip save patį".

Tai pats didžiausias ir pats svarbiausias Dievo įsakymas, duotas žydams jų kelionės metu iš Egipto į Pažadėtąją Žemę.

Visais laikais ir visoms tautoms buvo žinomas žodis *Dievas*. Ypač tai ryšku žydų tautoje, kurie tikėjo vieną Dievą. Ir be kitų Dievo savybių, žmogus jautė Dievą esant Meile.

Dievas ir dalinasi su žmogumi savąja Meile. Kai žmogus suvokia, kad artimybė su ta Meile yra laimė, tai jis pajunta, jog ištikimybė tai Meilei yra jo gyvenimo žydėjimas ir viršūnė.

Dievas žmogų sukūrė ne iš nieko o iš pačios savo Būties gelmės, sukūrė žmogų "į savo paveikslą ir panašumą". Tad mūsų pareiga yra kaip galima aiškiau šią tiesą atskleisti. Kiekviename žmoguje glūdi begalinės kūrybinės galios.

Įsakymas "Mylėsi Dievą... širdimi... siela. .. visomis jėgomis... visu protu" tai ne vien tik mąstymas apie Dievo savybes. Tai ne vien sakomi gražūs žodžiai, pamaldūs dūsavimai ar gražios giesmės, atsidūrus akistaton su Dievu. Dievo meilės tarnybon įjungti ir protą, reiškia mylėti Jį visu išradingumu, ne vien užliūliuojančiais jausmais.

Jau ir Izraelis suvokė, jog laimė artimybėje su Dievu — pačia Meile — yra negalima, neišsivadavus iš savojo "aš", savo egoizmo, iš savo neištikimybės tai Meilei. Senojo Testamento knygose užrašyta, jog "Dievo įstatymas yra mūsų širdyse" (Deut 30, 12-14). "Laikykitės šių įstatymų ir šitų papročių"... (Deut 4,6).

Pagal dieviškąjį planą, visatos kūrimo planą, žmogus pats vienas savo jėgomis nesugebėjo pakilti dieviško gyvenimo sferon, panašiai, kaip zoologinis žmogaus tipas patsai savaime negalėjo tapti žmogumi su sąmone ir laisva, biologinių dėsnių neapspręsta valia ir nemirtinga siela. Reikėjo specialaus Dievo įsikišimo, kad "būtų žmogus". O dabar reikėjo specialaus Dievo įsikišimo, kad žmogus galėtų dalintis su pačiu Dievu Jo dieviškuoju gyvenimu. Ir tai įvyko.

Tai Antrojo Švč. Trejybės Asmens — Kristaus Įsikūnijimas žmoguje. Tai nereiškia, jog Dievui "reikėjo", kad tuo būdu Jo myli-

miausias Sūnus būtų "nubaustas" mūsų vietoje už mūsų nuodėmes. Ne! Dievui reikėjo pateikti mums akivaizdų, apčiuopiamą meilės įrodymą. Dievui reikėjo (jei galima būtų taip pasakyti), kad mūsų akys atsivertų, regėdamos, kaip tobuliausias iš žmonių vaikų sutinka su Dievo valia ir auklėja žmones ne prievarta, o meile. Tad Jėzaus Kristaus "Auka" yra paslaptinga tuo, kad ji įjungia mus į dieviškos meilės gyvenimą.

Kristaus gyvenimas, jo veikla ir Jo patirta tragiška baigtis — tai ne kas kita, kaip tikrosios, grynosios Meilės evangelija, kuria žmogus įjungiamas į dieviškąjį, intymųjį Dievo gyvenimą. Tai Etalonas mums. Pagaliau žmogus pats vienas savo jėgomis kitą pamilti nesugeba. Jam reikia ir pavyzdžio, ir pagalbos. Visa tai jis turi nuo tada, kai Kristus įsikūnijo. Ta žadėta "Dievo karalystė" — tai ne kas kita, o Meilės karalija, Meilės viešpatija, kuri privalo įsigalėti žmonių širdyse ir tuo pačiu jų gyvensenoje.

Skaitant tiek Senąjį , tiek ir Naująjį Testamentą, mąstančio žmogaus niekas nestebina: nieko nėra negalimo Dievui, visos kūrinijos, visatos Autoriui. Jo planai nuostabūs, tik reikia įsigilinti į šitą Žinių Versmę, reikia įsižiūrėti, įsiklausyti, priimti tą dieviškos Meilės kvietimą, ir daug kas paaiškės. Evangelistas Lukas yra taikliai pastebėjęs, jog "Dievo karalystės atėjimo negalima pastebėti. Negalima pasakyti, štai čia ji, arba štai ji tenai. Žinokite, kad Dievo karalystė yra jumyse" (17, 20-21).

Kristaus mokslo esmė — tai meilės įsakymo vykdymas. Tai ne malonios, svajingos, sentimentalios mintys ar vaizdai pamaldų metu, mąstymų valandėlėmis. "Mylėsi savo Viešpatį Dievą... visu protu..." Reiškia, ne tik širdimi, bet ir galva! Į šį Dievo meilės įsakymą yra įjungiamas ir artimo meilės įsakymas. Tas, kuris artimo meilės skatinamas duoda "auką" iš savo kišenės, tai tas širdimi parodo artimui meilę. O tasai, kuris apgalvoja, kaip parūpinti pragyvenimą iš darbo atleistam, tas, kurs su-

randa pozityvų sprendimą, kad anas nei dienos neliktų nepamaitinęs savo šeimos, tai tas krikščionis myli Dievą ir protu. Tas, kuris atkreipia dėmesį ir "pasuka galvą", kaip padėti jaunai šeimai, kad ji nevengtų naujos gyvybės dėl materialinių trūkumų ar dėl to, kad neturi gyvenamo ploto, tai tas įrodo, jog stengiasi Dievą mylėti ir protu iš visos širdies.

O ar ne nusikaltimas nepaisyti šito paties didžiausio įsakymo? Ar ne nuodėmė neįjungti proto? Gal pasakysite, jog tai būtų tik apsileidimas? Gal tik menka, maža, lengva nuodėmė?

O gal ir visai ne nuodėmė? Tokia mąstysena rodo, kaip mes esame įpratę ir įjungę į savo "nuodėmių buhalteriją" — gal, va, pamelavau... nusikeikiau... patingėjau... O juk Kristus Dievas iš meilės įsikūnijo. Iš meilės pasidalino savo žemišku likimu su mumis. Jis tą meilę iš dangaus nuleido žemėn, kad ji kūrentųsi, degtų žmonėse. "Ką padarysit vienam iš tų mažutėlių — tai man būsit padarę!" O mes gal net nepastebime šio pageidavimo!

Mūsų protas yra to nepanaikinamo, nenykstančojo manojo "aš" paslaptis. Tuo manuoju "aš" tampu atsakingas už savo veiksmus. Visatos Viešpats — Dievas Kūrėjas mus pačius sukūrė į save panašius, taigi kūrėjais — gėrio kūrėjais. Tad mes ir privalome orientuotis nuolatos į Dievą, kaip Meilę, iš kurios viskas kyla. Reiškia, Kristui atsiskleisti, Meilei atsiskleisti, kad toji Meilė kuo labiau persmelktų mūsų būtybę ir tuos, su kuriais susiliečiame. Šv. Hilarijus yra parašęs: "Ar gali būti pasaulyje didesnis pavojus, kaip tas, kad Kristui neatsiskleidi, Meilei neatsiskleidi!?"

Įsižiūrėjus į vertybių gradaciją, pastebime, kad jos ne visos vienodos. Kas svarbiau: ar pavalgydinti tą, kuriam gresia mirtis iš bado, ar ir toliau "savo pareigas atlikinėti", ramiai savo lauką beariant? Vatikano II-jo aggiornamento — eiti su šia diena — tai ne ore plevenanti "sparnuota" frazė, o raginimas gyventi pilnakraujų visuomenės gyvenimu, persunkiant jį krikščioniškom realijom. Save laikyti teisiu, jei "nieko blogo nepadariau — nepavogiau, neužmušiau, nepamelavau etc..., tai vis "ne" ir "ne", o kur "taip"? Kur tikroji Dievo meilė — "Iš to pažins jus, kad esate mano mokiniai, jei mylėsite vienas kitą".

Ir dar viena sritis, kai neįvykdomas Viešpaties įsakymas mylėti Dievą "visomis jėgomis", kada mokytojai, tėvai ar auklėtojai estafete neperduoda savo atžalų būsimiems jų globėjams, kai patenka toliau nuo namų tęsti studijų. Jaunas žmogus, patekęs kiton aplinkon, negu įprastinė krikščioniška, dažnai pasimeta, jame išblėsta namuose įgyti papročiai ir gyvenimo būdas. Dažnai ir nesąmoningai pasiduodama neigiamiems skersvėjams. Išaugęs krikščioniškoj terpėj 16-17-metis, vos išsiskleidusiu krikščionišku pumpuru, pasijunta, tarsi už borto išmestu į putojančią jūrą. Juk svarbu, kad nenuvystų vos užsimezgę krikščioniškos meilės pumpurai. Ar tai ne aplaidumo nuodėmė vyresniems prieš šį patį didžiausią įsakymą "visomis jėgomis..."!?

Tikros meilės trūkumu laikytina ir tai, kai neformuojama konkreti asmens tikėjimo laikysena. Neužtenka vien žodinio ar kontempliatyvaus tikėjimo turinio įsisavinimo.

Kad tikėjimas skleistųsi, kad jis išliktų gyvas, būtina stengtis ir kitam jį perduoti. J. Buitton žodžiais: "Ugnis užgęsta, jeigu jos neperduodi kitam". Taigi mūsų rankose uždūsta tiesa, jeigu ja nepasidalini su kitais. Savo pačių tikėjimą pagiliname ne tik pasidalintu žodžiu, bet pagiliname jį ir gestu, ir veiksmu, tai yra "gerumo duona" dalindamiesi. Kai dalinsimės gerumo duona, tai išryškės ir tikėjimo turinys bei jo grožis ne tik mums patiems, bet ir aplinkai.

Vienintelis ir pagrindis žmogaus tikslas — vykdyti Dievo valią. Juk ir šv. Paulius anuomet laišku efeziečiams primena, jog Dievas Tėvas iš grynos meilės "iš anksto paskyrė mus per Jėzų Kristų tapti Jo įsūniais" (1,5). Taigi mūsų pareiga yra tarpusavio meilės įkūnijimas žmonių santykiuose. Juk Dievas randamas žmonėse, Jis ir gyvena žmonėse. Sakramentai gali padėti tą tikslą pasiekti, sakramentai — ne tikslas, o priemonė, kuri paveiki tada, kai ji vertai priimama. O jei ne — ši priemonė nepaveiki. Dievas pats neveikia be žmogaus, ir Dievas nieko neprievartauja. Tik sąjungoje su Dievu paties žmogaus veikla paveiki. Taigi, ar žmogus myli Dievą, ar tik apsimeta jį mylįs — pažinsi tik per meilę konkrečiam žmogui. Kristus daugeliu atvejų tai pabrėžia (k.a., "ką padarė-

te...", "Iš to pažins jus..." ir panašiais sakiniais).

Visur, kur tik esti nors kruopelytė gėrio, ten yra ir Dievo pėdsakai. Ta gėrio kruopelyte ir Dievas yra pripažįstamas, tuo pagerbiamas, tuo pagarbinamas. Jis tuo ir mylimas. Tuo gėrio trupučiu ir bendraujame su Dievu, ir bendradarbiaujame. Vienintelis krikščionio kriterijus yra, kokia jo veikla, kokia jo saviraiška, kokio aktyvumo yra jo gyvenimas gėrio kūrybos prasme, gerumo duonos dalinimosi prasme.

Atsigręžti vien į abstrakčią Dievo ir Jo savybių kontempliaciją, o žmogų palikti šalia, lyg tarp kitko — tai nesusipratimas. Taip gali galvoti tik iki kaulų smegenų persisunkę formalizmu ir ritualizmu.

Kai Jėzus kviečia "garbinti Dievą tiesoje ir dvasioje", tai nereiškia vien pagarbos pilnus žodžius Jam tarti. Juk tiesa — tai pats gyvenimas. O Kristaus tiesa — tai Jis Pats, Įsikūnijęs žodis. Nuo Kristaus Įsikūnijimo žmogui lemta būti ta prizme, per kurią Dievo meilė gali laisvai skverbtis, spinduliuoti į kitus. Tas, kuris tai suvokia, ir bando tapti tokia skaidria prizme. Štai, kur tas unikalus, nepakartojamas krikščionybės charakteris. Nieko panašaus nerasime jokioje kitoje religijoje.

Pirmieji krikščionys spontaniškai gyveno Kristumi — Meile. Jie gyveno, nekurdami jokių teorijų. Jie leido pačiam Dievui spinduliuoti per savo asmenišką gyvenseną. Krikščionybė ir siekia, kad Dievas galėtų laisvai per mus veikti. Turime leisti Jam veikti per mūsų rankas, kojas, širdį — Kristų sekti — tai tik pradžia, tai dar tik įsižiūrėti į Kristų. O reikia "grįžti prie Kristaus". Ką gi kita reiškia toks apaštalo Pauliaus prisipažinimas "Jau ne aš gyvenu, o Kristus manyje gyvena" (plg. Gal. 2,20). Tai visai kita plotmė —jokio atskirumo!

Mes įsijungiame į Dievo meilę krikštu. Juo esame įpareigojami liudyti šitą Meilę į Ją įsijungiant. Ir ne tik būti atsakingais už savo moralę, bet ir už kitų — už jų vargus, jų rūpesčius ir jų laimę. Juk kas yra Bažnyčia, jei ne visų Bendrija — vienas Kūnas, vienas Organizmas, jokio abejingumo, jokio nerūpestingumo ne tik savo reikaluose, bet ir kito. Visi surišti esame dieviškos meilės grandine, kad viens kitą palaikytume.

Tai ir yra tasai "vidinis" gyvenimas, apie kurį daug kalbama, o kurį nedaug kas stengiasi praktikuoti, pasitenkindami tik pasvajojimais ar palinkėjimais (intencijomis), kad kitiem būtų geriau. Jei nesimato tos išorinės veiksenos, kurią inspiruotų vidinis gyvenimas, tai jis būtų tik melas. Kaipgi tu liudysi Kristų, kaipgi tu liudysi Dievą — meilę, atsiribojęs nuo žmonių? Kristus įsikūnijo dėl kiekvieno, o ne tik dėl vieno kito. Ir ne be reikalo į tą patį didžiausią įsakymą yra įjungti žodžiai: Mylėsi tą kitą, kaip pats save kad myli.

Taigi Kristaus doktrina yra Įsikūnijimo ir Įkūnijimo doktrina: Dievas žmoguje. Tad žmogus ir privalo sudaryti sąlygas tam Dievui įsikūnyti. Kristaus žodžiais, mūsų Dievas, tai ir ne graikų, nei romėnų dievai. Žmogus savo panašumu į Kūrėją pats privalo išryškinti savyje šitą svarbiausią dievišką bruožą — Meilę. Tas svarbiausias bruožas ir yra kuriančioji meilė.

Tad mumyse privalo reikštis dieviškumas. "Taigi būkite tokie tobuli, kaip jūsų dangiškasis Tėvas yra tobulas" (Mt 5,48) — Jėzaus žodžiai savo mokiniams. Tasai dieviškumas turi būti ne užtemdytas, ne užslėptas, o visiems matomas, visiems įžiūrimas. Tiesa, kad jį užtemdo mūsų prigimties nelygumai ir net nusikaltimai. Prigimtis mums Dievo duota, ji be galo graži ir turtinga potencialiai. Psichologai šiandien mėgsta tvirtinti, jog žmoguje užprogramuotas genijus. Tad nesuklysime sakydami, kad žmoguje yra užprogramuotas dieviškumas — dieviškas gyvenimas. Ir tik nuo mūsų priklauso — bus jis dieviškas ar ne.

Krikščionybė yra ne kultas, o pats gyvenimas, pati gyvensena. Įsikūnijęs Dievas — Jė-

zus Kristus apsigyveno mūsų tarpe tam, kad pirmiausiai pakviestų mus naujai gyventi, o kultas turi tam tik patarnauti. Juk Dievo karalija privalo būti čia pat ir dabar kuriama, žmonėse kuriama. Dievo Dvasia prigimtį pakeičia jos gelmėje, o išorinai šis perkeitimas pasireiškia veiksena, konkrečia veikla, nors žmogiškasis charakteris joje pasilieka.

Reikia gerai įsisąmoninti šią tiesą, kuri yra pagrindinė tiesa, jog Kristus įsikūnijo kad savo Paties gyvenimu apreikštų, jog Dievas mus siekia dieviškai transformuoti. Štai kodėl toji "Žinia", toji "Naujiena" yra linksma "Geroji Naujiena". Dievas nori savo meile mus užvaldyti tik tokiu laipsniu, kokiu mes leisimės Jo užvaldomi.

Mūsų tikėjimo esmė yra ne "aš liudiju", o "mes liudijame". Visų pirma liudija mano šeima: mano vyras, mano žmona, mano sūnus, mano duktė. Visi mes savo gyvensena liudijame Kristų — Dievą — Meilę. Tik šis ženklas parodys, ar tikėjimas Dievu tikras, ar tai tik kaukė, tik šventadienio apdaras... O gal toks tikėjimas, tai tik maskaradas, ar karikatūra, išjuoka!? (plg. Lumen Gentium II, In hoc velut Ecclesia domestica).

"Žiūrėkite, kaip jie mylisi" — tai buvo pozicija, kuri vertė pašaliečius susimąstyti, kas jie tokie, kas juos paskatina mylėt viens kitą. Tai štai kokia Jėzaus Tiesa. Kai pašalietis šiandien pažvelgia į krikščionį, tai jam tuojau kyla klausimas: kokį vertingą įnašą tu gali mano gyvenimui pateikti?

Meilė nėra kartą visam laikui įsigyjama. Klystų tas, kurs taip galvotų. Meilė privalo būti kasdien kuriama, ugdoma. Antraip — ji sūsta ir pagaliau miršta. Kaip tik tada, kai aš tariuosi mylįs ir tarsi neįpareigotas už tarpusavio meilę kovoti su savo egoizmu, staiga pajuntu, jog tą meilę esu praradęs. Jos manyje nebėra.

Tiesa, kad Kristaus skelbiama tarpusavio meilė be išlygų — kitą mylėsi kaip patį save — žmogui sunkiai suvokiama, kai jis trokšta viską tik sau palenkti. Šis troškimas žlugdo žmogaus asmenybę. Pirmą žingsnį į vienas kito supratimą padaro tas, kuris sugeba įeiti į kito žmogaus padėtį. Nuo čia netoli ir tarpusavio žmoniški santykiai. O meilė žmogų neapakina, o padaro aiškiaregiu.

Ir mylėti ne "kiemo meile", tai yra, mylėti tik savo šeimos narius, ar tik tuos, kurie mums kuo nors naudingi... Mylėti reikia kiekvieną, nušluostant jam skausmo ašarą ir šalinant to skausmo priežastis. Mylėti — tai ir nereiškia "nesikišti, kur nereikia, kur tavęs neliečia", o priešingai — stebėti kur, kam ir kuo reikia padėti. Juk Dievas mumyse yra pagal tai, kiek mes esame kituose. Sakinys, kad Dievas mus myli per Kristų, reiškia, jog Dievas mus myli tiek, kiek mes Kristumi gyvename, Meile gyvename. Tikra meilė stumia duoti neskaičiuojant.

Kad kitas tave priimtų, reikia takto, simpatijos jausmo, gebėjimo kitą išklausyti. O svarbiausia — pašalinti "nuo scenos" savo "aš". Pagarba kito asmeniui, elgesys kaip lygaus su lygiu, o ne kaip daugiau žinančiu ar turinčiu. Tada tas kitas pasijus priimtas ir atsivers. Kitą reikia pamilti ne skurdžia žmogiška meile ir ne tik meile "dėl Dievo", o reikia pamilti pačia dieviška meile. Tai ir bus ne kas kita, kaip Dievo karalijos, Meilės viešpatijos kūrimas.

★ ★ ★

i Jėzuitų ordino 34-ji kongregacija prasidėjo sausio 5 d. Romoje. Iš įvairių valstybių suvažiavo 233 atstovai. Lietuviams jėzuitams atstovauja čikagietis kun. A. Saulaitis, SJ.

MALDOS

MOKSLAS PAGAL ROMANO GUARDINI

VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS, MIC

5. Kas yra kontempliacija?

R. Guardini, pradėdamas aptarti kontempliacinę maldą, sako, kad tai yra tokia malda, kuri turi ypatingą ryšį su krikščionišku tikėjimu, kaip tiesa. Kartais jis sako, kad kontempliacinė malda yra domėjimasis tiesa. Taip pat jis sako, kad kontempliacinė malda nėra tas pat kaip protinis analizavimas. Tačiau, antra vertus, jis į kontempliacinę maldą žiūri, kaip į giliai žmogaus sąmonėje esantį dalyką. Pasak jo, tikinčių žmonių yra daug, bet nedaug tokių, kurie rimtai žiūrėtų į tikėjimo tiesas. Tačiau kontempliuojantis žmogus turi žinoti, kad jo gyvenamoje aplinkoje, taip pat ir jame pačiame, iš dalies yra kažkas priešinga kontempliacijai. Kontempliacija yra toli siekiantis žmogaus keitimas. Kontempliacija yra kažkas kita negu žmogaus gyvenimas, bet kartu jos tikslas yra keisti žmogaus pasaulėžiūrą.

Kontempliuoj antis žmogus nieko neprašo iš Dievo. Kontempliacija pirmiausia nėra net Dievo garbinimas ar jam aukojimas. Ji yra tam tikra žmogaus būsena. Kontempliuojantis žmogus pirmiausia nori būti Dievo akivaizdoje. Savo buvimu jis nori būti Dievui klusnus. Jis nori būti Dievui klusnus toje padėtyje, kurioje Dievo apvaizda yra atsiradęs. Jei tai yra kentėjimo būklė, jis ją priima. Jei tai yra giedrios nuotaikos būklė, jis joje jaučiasi, kaip vykdantis Dievo valią. Jeigu jis yra nesusipratimo sūkuryje, stengiasi ir jame išlikti klusnus Dievui.

Visais tais atvejais jis žiūri, kad, ką nors pasirinkdamas, būtų teisus. Jei reikia kentėti, jis kenčia už tiesą. Jeigu jis yra malonioje būklėje, jis žiūri, kad nebūtų kam nors skriaudos ar papiktinimo. Būdinga kontempliacijai yra tai, kad ne žmogus iš Dievo ko nors prašo, bet jis priima savo turimą padėtį, kaip paties Dievo jam suteiktą. Kontempliacijoje Dievas yra duodantis, o ne žmogus savo aktyvumu pasireiškiantis.

Turint tai prieš akis, atrodo suprantama Guardinio pastaba, kad kontempliacijos negalima suorganizuoti ar išmokti. Ji yra Dievo veikimas žmogui. Jis sako, kad "iš anksto paruoštos kontempliacijos yra dirbtinis dalykas, nepataikantis į esmę" (140 psl.). Tačiau nereikia kontempliacijos sutapatinti su dvasiniu pasyvumu. R. Guardini iškelia kontempliacijai dvi būtinas sąlygas. Tai yra dvasinė rimtis ir didelis dvasingumas Dievui (141 psl.).

Pasisakant už dvasinės rimties reikalingumą kontempliuotojui, nereikia tai suprasti nukreipimu nuo aktualių gyvenimo problemų. Jisai sako: "Mes neturime nepaisyti savo asmeninių betarpiškų problemų" (145 psl.).

Reikėtų dar daugiau pasakyti. Mistiško išgyvenimo nereikia jungti tik su giedriomis mū-

sų gyvenimo patirtimis. Nelaimės ir nesėkmės išgyvenimas taip pat gali būti gera proga mistiškai patirčiai. Ypač tokie nepaprasti nepasisekimai, kurie atsiranda visai nenumatytai, yra verti mistinio dėmesio. Galbūt jie yra sureži-suoti piktos dvasios. Rašytojas Graham Greene pastebi, kad piktajai dvasiai joks žmogus nėra per mažas uždavinys jį griauti iš vidaus. Tačiau realiai tikintis žmogus, jei sugeba šią skaudžią savo problemą perkelti Dievo akivaizdon, t.y. kontempliaciniam mąstymui, paprastai susilaukia didelės palaimos.

Šią mintį galima pratęsti ir žmogaus nuodėmėms. Nuodėmė savo esme yra kliūtis žmogaus maldai, žmogaus santykiui su Dievu. Antra vertus, jei yra atvejų, kada nusidėjėlis pajunta gyvą reikalą palaikyti santykius su Dievu, ir kadangi žinome, kad Dievas visuomet yra pilnas dėmesio tokiam žmogaus nusistatymui (apie tai liudija daugelis Kristaus palyginimų), tai į šį žmogaus atsivėrimą Dievui galima žiūrėti kaip į autentišką kontempliaciją. Čia yra aktyvūs abudu veiksniai, reikalingi kontempliacijai. Čia yra pabudęs žmogaus dėmesys Dievui, kilęs ne iš knygų, bet iš labai realios, net nuodėmingos, jo paties padėties. Taip pat čia neabejotinai veikia Dievo dėmesys tokiam žmogui.

Tačiau, iškėlus kasdieniškumo reikšmę žmogaus kontempliacijai, nereikia praleisti dėmesio pačiam centriniam kontempliacijos veikėjui Dievui. Kaip sakėme, kontempliacijoje aktyvesnis yra Dievas. Bet ką jis kontempliuotojui duoda? Žinoma, negalima net svajoti, kad galėtume aptarti tai, ką Dievas gali pasakyti kontempliuotojui, nes tai būtų veržimasis į visą jo turtingumą. Kontempliuotojas gali iš Dievo išgirsti porą dalykų. Kai jis Dievui yra pakankamai atviras, gali iš Dievo išgirsti: "Klausyk manęs". Tas pasakymas reikštų tai, kad reikia gyventi tarp tų uždavinių, kurie kyla iš tavo gyvenamos aplinkos. Tie uždaviniai, kurie tau kyla, yra kartu ir Dievo tau duodami uždaviniai. Reikia į juos gerai įsiklausyti ir pačiam juos apspręsti iš visuotinio teisingumo ir didelės meilės.

Kontempliuotojas kartais gali būti prislėgtas labai sunkių gyvenimo uždavinių, ir atvirumas Dievui gali reikštis tik klausimu: "Viešpatie, kodėl man ta našta, ar man nereikia jos nusimesti?" Ką jis gali išgirsti į šį klausimą? Žinoma, mes negalime užbėgti Dievui už akių su savo pasiūlymu, ką jis gali į tokį klausimą atsakyti. Jis gali išgirsti atsakymą: "Gerai, nusimesk tą naštą ir pasuk kitu keliu". Tačiau jis gali išgirsti ir kitokį atsakymą: "Tai, ką tu kenti, yra dalis mano kryžiaus, kurį aš nešiau į Kalvarijos kalną. Tu esi Simonas Kirenietis, padėjęs man tą kryžių nešti, ir aš esu tau dėkingas už tai". Tai bus atsakymas, kuris suteiks kontempliuotojui naują perspektyvą.

6. Dievo apvaizdos sritis

Svarstymu apie kontempliaciją prisiartinome prie kitos religinio gyvenimo srities, kuri reiškiasi Dievo apvaizdos pripažinimu ir vertinimu. Kontempliacija iš tikrųjų nėra įmanoma be gyvojo Dievo apvaizdos tiek atskiro asmens, tiek visuomenės, tiek politikos srityje. Tačiau Dievo apvaizdos geras pasisavinimas turi ir savo sunkenybių. Beveik visi žmonės noriai priima Dievo įsiterpimą į savo gyvenimą atskirais atvejais, bet visuotinės Dievo globos pripažinimas mūsų gyvenimui gali susitikti su priekaištu, kad Dievas varžo mūsų laisvę. Atskirais atvejais Dievo įsikišimas gali būti labai pageidaujamas, ypač kai mes patiriame kokią nelaimę ar sunkenybę. Tokiu atveju mes esame nusiteikę priimti iš Dievo net ekstazę arba stebuklą. Tačiau susitaikinti su mintimi, kad visas mūsų gyvenimas yra nesiliaujančioje Dievo apvaizdos globoje, yra reikalingas atitinkamų mūsų pastangų.

Pažvelkime į mūsų nuotaikas iš kitos pusės. Vienas būdingiausių modernios galvosenos bruožų yra nevilties ir visuotinio apsivylimo pavojus. Iš tikrųjų tai yra platus moderniosios

krikščioniškos visuomenės bruožas. Jis yra įslinkęs į mūsų visuomenę kaip mūsų liberalistinių sąjūdžių palydovas. Kai žmogaus laisvė yra pastatoma visos žmonijos sampratos centre, tai nebelieka vietos tokiam veiksniui, kuris valdančiu būdu globotų mūsų gyvenimą. Tada Dievo apvaizdos veikimui nebelieka vietos žmogaus galvosenoje. Bet su tuo kartu įslenka į žmogaus gyvenimą neviltis ir pesimizmas, kaip vadovaujantis veiksnys mūsų galvosenai. Kasdieninės mūsų gyvenimo realybės su savo vargais, ligomis ir mirtimi sudaro pakankamą pagrindą nevilties ir liūdesio filosofijai. Turint tai prieš akis, kaip reikalinga pagalba mūsų dvasiai, gali pasirodyti sveika Dievo apvaizdos tiesa. Ji yra veiksnys, nugalintis visas egzistencialias žmogaus gyvenimo naštas.

Turint omenyje pesimizme paskendusias mūsų visuomenės nuotaikas, yra vertas dėmesio pirmojo Kristaus vietininko žemėje pareiškimas: "Paveskite jam visus savo rūpesčius, nes jis jumis rūpinasi"(l Pt 5,7). Šio pareiškimo jėga labai didelė ne tik savo turiniu, bet ir dėl to, kas yra jo autorius. Šis pareiškimas yra trumpos analizės. Mes paprastai daug kalbame apie Dievo meilę žmogui. Tačiau kalbos apie meilę yra per aukštos žemiškai ausiai. Jos yra praleidžiamos negirdomis. Lengviau būtų žmogui išgirsti kasdieniškesnę kalbą, kad visi tie rūpesčiai, kuriais šiandien esame taip užsiėmę, yra kartu ir Dievo rūpesčiai. Didysis mūsų rūpesčių dalininkas yra pats Dievas.

Guardini kreipia dėmesį į tai, kad Dievui rūpi ne vien visuotiniai žmonijos reikalai, bet ir individualūs kiekvieno žmogaus reikalai. "Yra dalykų, kurių negalima išrankioti iš įstatymų bei potvarkių. Jie iškyla mūsų kasdieniniame gyvenime, bet yra iš Dievo" (166 psl.). To pasakymo nereikia suprasti taip, kad kiekvieno įvykio skatinamoji veikimo kryptis būtinai būtų iš Dievo. Ji gali būti ir iš piktosios dvasios. Tačiau pats faktas yra Dievo leistas ir galbūt kaip tik dėl to, kad mes aktyviai, bet teisingai jo atžvilgiu apsispręstume. "Mūsų gyvenime sutinkamas pavojus yra tam, kad mes savo jėgomis jį nugalėtume ir kad, tai darydami, turėtume sąmonę, kad mes čia veikiame ne privačiai, ne vien dėl savęs, bet būdami tokioje būklėje, kuri priklauso bendram Dievo planui, ir kad mes stovime jo akivaizdoje, būdami jam atsakingi" (167 psl.).

Tai yra pilna Dievo apvaizdos veikimo ir mūsų veikimo scena. Abu veikėjai čia yra savo vietoje ir savo uždavinių srityje. Kaip tik mūsų laikais reikia rūpintis, kad tie abu veikėjai būtų visuomet savo vietoje, nes modernios filosofijos tokio sugebėjimo nerodo. Jeigu paimsime Kanto filosofiją, kuri Amerikoje pavėluotai randa daugiau dėmesio, o Europoje jį praranda, tai joje abiem veikėjams vietos nėra. Būdingas yra Kanto dorovės mokslo dėsnis, kad žmogus protingai negali apsispręsti, kad jis yra ir turi veikti vien dorinio imperatyvo įtaigaujamas. Ar tas įtaigavimas yra iš Dievo, ar ne, bet pagal šią galvoseną, jis nėra iš žmogaus.

Panašiai neranda galimybės dviem veikėjams dorinėje srityje ir Hegelis. Pagal jo mokslą, žmogiškas asmuo nėra tikras asmuo, bet tik kažkoks mišinys. "Ar individas egzistuoja ar ne, tai nesvarbu objektyviai dorovei, kuri tik viena yra pasiliekantis dalykas" (261 psl.).

Atkreipus dėmesį į šiuos didžiuosius modernios galvosenos mokytojus, išryškėja, kokia pilna ir vispusiška yra krikščioniška dorovė. Pagal ją, laisvas veikėjas yra ir žmogus, bet, nepaisant to, ir Dievas veikia žmogaus gyvenime ne tik įstatymais, bet ir nuolatine žmogaus globa; jis yra Dievo mylimas.

Kartu geresnis Dievo apvaizdos pažinimas yra ir mūsų kontempliacijos uždavinys. Bandykime savo gyvenime pastebėti tokių situacijų, kuriose aišku, kad, pagal sąlygų logiką, dalykai turėjo pasukti kita kryptimi, o vis dėlto jie pasuko tokia kryptimi, kuri greičiausiai yra tiesioginis Dievo apvaizdos pasireiškimas mūsų gyvenime. Tai pastebėję, nepamirškime už tai Dievui padėkoti.

KAI BUNDA

RUSIJOS "LOKYS"...

Kun. VYTENIS VAŠKELIS

Vis dažniau girdime, jog šen ir ten vyksta karas. Naujas jo židinys įsiplieskė Čečėnijoje. Tą karo ugnį uždegė sveiko proto stokojantys Maskvos generolai ir kai kurie Rusijos vadovai. Jie yra draskomi pašėlusių aistrų įsitvirtinti valdžioje, o neklusniuosius čečėnus — bauginti, kankinti ir— sunaikinti.

Dvasiškai vertinant karo baisumus, būtina prisiminti, jog jie — gimtosios nuodėmės pasekmė. Kai pirmieji žmonės buvo išguiti iš rojaus, Biblija neliudija, jog Adomas pyko ant Ievos, prikaišiodamas jai, kodėl ši neatsispyrė angies klastai. Galbūt savo nepaklusnumo Dievui tragiką pirmieji tėvai patyrė, laidodami užmuštą savo sūnų Abelį. Manau, kad jie daugiau apgailestavo dėl savo pragaištingo poelgio Edemo sode, negu rūstinosi dėl Kaino piktadarybės.

Galime teigti, jog pirmasis — mažasis karo laužas, užsiliepsnojęs Kaino širdyje (vadinasi, Ievos ir Adomo šeimoje), palaipsniui išsiplėtė į kitus žmones, ir visa naikinančia karo liepsna siautėja mūsų laikų pasaulyje.

Vėl girdime radijo pranešėjos balsą: "Visa, kas vyksta Čečėnijoje, yra milžiniška žmonių tragedija". Tačiau kai šiuo metu vyksta nuožmūs karai pasaulyje, ar tai nėra pradžia tų baisenybių, kurios dar bus?

1982 m. birželio 9 d. Amerikos prezidentas Reiganas Anglijos lordams ir valdininkams kalbėjo: "Visur ir aplink save mes matome baisius artėjančios pasaulio pabaigos ženklus... Mūsų sukurtas atominis ginklas tyliai byloja, jog žmonijos pabaiga — arti. Nei prezidentas, nei kongresas, nei parlamentas nežino dienos, laisvos nuo šios grėsmės".

Šventasis Raštas pateikia tam tikrus ženklus, kurie liudija apie artėjantį pasaulio galą. Kristus bylojo: "Tauta sukils prieš tautą ir karalystė prieš karalystę. Vietomis bus badmečių ir žemės drebėjimų... Atsiras daug netikrų pranašų, kurie daugelį suvedžios. Kadangi įsigalės neteisybė, daugelio meilė atšals. O kas ištvers iki galo, bus išgelbėtas. Ir bus paskelbta ši karalystės Evangelija visame pasaulyje paliudyti visoms tautoms. Ir tada ateis galas" (Mt 24,7–14).

Labai gerą paskatinimą teisingai naudotis Dievo apvaizdos globa galima rasti S. Testamente, ypač psalmėse. Ten skaitome: "Nemiega tas, kurs tave saugo" (120,3). Arba kitoje psalmėje sakoma: "Jeigu vaikščiočiau mirties šešėlyje, tu mane atgaivintum, ir mano priešų pyktyje tavo dešinė ranka išgelbsti mane" (137,8).

Čia reikia pastebėti, jog per šiuolaikines technikos priemones ir dėl daugelyje šalių nebevaržomos religijos išpažinimo laisvės, pasidarė įmanoma Gerąją Naujieną paskelbti ir tolimiausiuose pasaulio kampeliuose.

Tačiau vienas iš ryškiausių Atpirkėjo minimų artėjančios pabaigos požymių — tai karų plėtimas. Nors visais laikais žmonės kariavo, tačiau šio amžiaus "šmėkla" — atominis ginklas graso pražudyti žmoniją. Pavyzdžiui, pasaulyje yra sukaupta apie 60.000 vandenilinių bombų, kurios gali net 17 kartų sunaikinti žemės rutulį.

Esant III pasaulinio karo grėsmei, rengiama daug taikos konferencijų ir vyksta mitingų taikai pasaulyje palaikyti. Pavyzdžiui, įvairių šalių vadovai dažnai aptaria karo baigties Balkanuose variantus ir, deja, jų pastangos mažai vaisingos. Pasitvirtina vieno išmintingo generolo Omaro Bredlio žodžių tiesa: "Mes atskleidėme atomo paslaptį, tačiau atmetėme Kalno pamokslą".

Atmetė Kalno pamokslo išmintį ir tie JAV vadai, kurie 1945 m. rugpjūčio 6 d. įsakė iš lėktuvų numesti atomines bombas ant Hirošimos ir Nagasakio miestų. Per trumpą laiką žuvo daug tūkstančių žmonių.

Panašiai po 50 metų atstūmė Evangelijos gelbstinčią "ranką" ir Rusijos vadovai, nes jie siuntė jaunus rusų kareivius į Grozną — tiesiog mirčiai į nasrus,

Čečėnijos karo baisumai šaukiasi Dievo keršto. Jeigu 1993 m. kovo 7 d. popiežius Jonas Paulius II, Šv. Petro aikštėje gausiai susirinkusiems žmonėms, prisiminęs kruvinus įvykius Bosnijoje ir Hercogovinoje, kalbėjo: "Jaučiu pareigą dar kartą priminti visiems, kurie atsakingi už Balkanuose vykstančią tragediją: agresyvus karas yra nežmoniškas ir šaukiasi Dievo keršto. Fizinis ir moralinis priešo naikinimas yra nusikaltimas", tai juolab dabar, kai karo lavina persimetė į Čečėniją, reikia pabrėžti, kad tai dar baisesnis žmonių genocidas, kadangi čečėnus žudo nepalyginamai didesni priešų būriai ir kartais naudojama net draudžiama masinio naikinimo karinė technika...

Gali būti, jog Šventojo Tėvo žodžiai apie Dievo kerštą dėl Balkanų tragedijos jau pildosi nelaimingoje Rusijoje. Juk Rusijos valdžia, Balkanų kare vienpusiškai palaikydama serbų pusę, tam tikra prasme prisidėjo prie to karo

žvėriškumų. Vyraujanti Rusijos politika — neva reikia remti vien tik serbus (nors pastarieji ypač nuožmiai kankino moteris ir vaikus), dabar galbūt atsigręžė prieš juos pačius.

Viešpats Jėzus perspėja: "Visi, kurie griebiasi kalavijo, nuo kalavijo ir žus" (Mt 26,52). Masinio žmonių naikinimo organizatoriai už savo veiksmus turės atsakyti Dievo teisme. Joks žmogus negali žudyti kito žmogaus. Vienintelis Kūrėjas Viešpats turi teisę pasiimti mus iš šio gyvenimo. Jis mums suteikė gyvybę, ir Jo liepimu nemarioji siela keliauja amžinybėn. Gresia amžinoji nelaimė tiems, kurie, karo veiksmais paniekinę Dievo įsakymą "Nežudyk!", turės stoti į Viešpaties teismą. Žinome, kad nesuspėję ar nenorėję prieš savo mirtį susitaikyti su Dievu, žmogžudžiai bus amžinai pasmerkti.

Prisiminkime, jog Viešpats Jėzus ant kryžiaus savo Kraują išliejo ir už didžiuosius nusikaltėlius. Juk "Viešpats nenori, kad nedorėlis mirtų, bet nori, kad nusidėjėlis sugrįžtų iš savo kelio ir gyventų" (plg. Ez 33, II). Dievas visiems žmonėms, taip pat ir karų kaltininkams, duoda galimybę pasitaisyti ir išvengti pražūties. Išganytojas ragina: "Atsiverskite ir tikėkite Evangelija!" (Mk I, 15). Tačiau užkietinę savo širdis Rusijos ir kitų šalių vadovai neskuba atsisakyti šėtoniško mąstymo. Tuomet Šventraštis pradeda liudyti baisią Grozno miesto tiesą: "Mirtis įlipo pro mūsų langus, įsilaužė į mūsų pilis. Ji nušluoja vaikus nuo gatvių, jaunuolius nuo miesto aikščių... Užmuštųjų lavonai guli kaip mėšlas dirvoje, tarsi pėdai paskui pjovėją, kurių nėra kam surinkti" (Jer 9,20-21). Pažodžiui pildosi Biblijos žodžiai: Grozne užmuštų rusų kareivių nebuvo kam palaidoti.

Kad žmonių skerdynės Čečėnijoje liautųsi, pernai prieš šv. Kalėdas kartu su Jo Eminencija Kardinolu meldėmės per šv. Mišias. Tačiau to negana... Prisiminę, jog turime galingą maldos ginklą už taiką Čečėnijoje ir Balkanuose, atlikime kasdienius maldavimus bažnyčiose ir namie. Pavyzdžiui, tikintieji kasdien tegul meldžia Dievą ir Mariją gailestingumo ir taikos "lietaus" iš dangaus. Tik vieninga ir nuolatinė mūsų malda už taiką ir ramybę žmonių širdyse įgalins pasiekti tikslą. Tai liudija ir Švč. M. Marija 1988 m., duodama mums pranešimus per kun. Stefano Gobbi: "Savo malda jūs galite gauti iš Viešpaties viską. Savo malda, atlikta kartu su manimi, jūsų dangiškąja Motina, jūs galite gauti didžią širdžių pasikeitimo ir atsivertimo dovaną" (MKS — Marijos Kunigų Sąjūdžio knyga, 392 sk.).

Kai Rusija, tas didysis "lokys", dar žiemos metu pradeda busti ir savo "gauruota letena" graso rusų demokratijai, tada iškyla grėsmė ir mūsų tėvynės laisvei. Todėl aktualu prisiminti Marijos žodžius, kurie skatina veikti: "Kasdien per savo maldą jūs galite nustumti nuo savęs ir nuo jūsų gimtosios žemės daugelį pavojų ir daug blogio" (MKS, 392 sk.).

Kai dažniau melsimės už žūstančius Čečėnijoje, dėl karo audrų netekusius pastogės ir duonos kąsnio, taip pat už tuos, kurie tapo minėtų nelaimių priežastimi, be abejonės, atitolinsime visas šias negandas ir nuo mūsų brangiosios Lietuvos.

• Šv. Kryžiaus bažnyčia, pastatyta prieš 90 m. Čikagos Town of Lake apylinkėje, daugiau kaip 75 metus vaidino didelį vaidmenį Čikagos lietuvių religiniame, visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime. Gyventojams keičiantis, lietuviams parapijiečiams mažėjant, maždaug prieš 15 metų ši bažnyčia buvo pavesta ispaniškai kalbančių apylinkės gyventojų patarnavimui. Įsikūrusio komiteto ir likusių parapijiečių pastangomis buvo išrūpintos vienerios Mišios lietuvių kalba kas sekmadienį, kurias čia aukojo lietuviai jėzuitai. Paskutinės šv. Mišios lietuvių kalba buvo aukojamos 1994 m. sausio 15 d., dalyvaujant daugiau kaip 300 buvusių parapijiečių ir šią bažnyčią vertinusių.

KUN. ANTANAS LIUIMA, SJ JUBILIATAS

J.B

Kun. prof. dr. Antanas Liuima, SJ, šiais metais švenčia savo amžiaus 85 metų sukaktį. Jis yra gimęs 1910 m. Ažudvario kaime (Utenos apskr.), vyriausias iš septynių užaugusių vaikų. 1928 m. baigė Utenos "Saulės" gimnaziją. 1929 m. įstojo į Jėzuitų ordiną. Mokslus tęsė Olandijoje, VDU Kaune ir Prancūzijoje. 1942 m. buvo įšventintas į kunigus. Toliau studijavo asketikos ir mistinės teologijos mokslus. 1950 m. gavo teologijos daktaro laipsnį. Nuo 1951 metų pradėjęs akademinį darbą Romos Grigaliaus universitete, ten darbuojasi iki šiandien, tik, be abejo, skirtingose srityse.

Kun. A. Liuimos mokslinė ir visuomeninė veikla

Sovietų okupuotoje Lietuvoje mokslas ir kultūra buvo vystomi vieninga internacionalistine kryptimi, griežtai laikantis partijos nurodymų, "geranoriškai ir sąmoningai įsiliejant" į daugiatautę tarybinę pažangą. Apie Lietuvą kaip savarankišką valstybę Vakaruose buvo žinoma vis mažiau ir mažiau, o jaunosios kartos apie ją būtų gal ir visai negirdėjusios, jeigu ne 1956 m. Romoje atkurta Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija (LKMA), kurios aktyvi veikla neleido užmiršti Lietuvos. Akademijos nariai, tikėdami Lietuvos laisve, stiprino ir kitų lietuvių išeivių dvasią, siekė mokslo bei kultūros aukštumų, pasiektais laimėjimais garsino lietuvio bei Lietuvos vardą plačiajame pasaulyje.

Kun. prof. dr. Antanas Liuima, SJ, buvo prie šios Akademijos atkūrimo lopšio, o ją atkūrus, — išrinktas moksliniu sekretoriumi. 1959 m. perrinkus Centro valdybą — išrinktas jos pirmininku. Šias pareigas jis garbingai ėjo iki 1992-ųjų metų, kai LKMA Centro valdyba buvo perkelta į Lietuvą. Nuo tada jis — pirmasis LKMA Garbės pirmininkas.

Ilgamečio LKMA pirmininko nuopelnas — sugebėjimas suvienyti po visą Vakarų pasaulį pasklidusius lietuvius katalikus mokslininkus. Juos vienijo skatindamas LKMA skyrių (tuomet jie buvo vadinti židiniais) steigimą stambesnėse lietuvių gyvenvietėse. Kun. prof. dr. A. Liuimos, SJ, iniciatyva 1956-1983 m. buvo įsteigta 12 LKMA skyrių.

Kunigas A. Liuima, SJ, kaip patyręs organizatorius, sugebėjo į LKMA veiklą įtraukti naujų, pasižymėjusių mokslininkų, sugebančių garsinti lietuvių nuopelnus mokslui bei kultūrai, kelti Katalikų Akademijos prestižą. 1956 m. ką tik atkurtoje Akademijoje LKMA narių buvo 94, o 1992 metais — jau 233 (nereikia pamiršti, kad per šį ilgą laikotarpį daugelis LKMA narių iškeliavo į Amžinybę. Vien iki 1979 m. mirė 65 Akademijos nariai).

Akademijos nariai garsino savo mokslinius laimėjimus, skaitydami pranešimus suvažiavimuose, simpoziumuose, konferencijose ir kt.

Kun. A. Liuimos, SJ, iniciatyva Akademija, laikydamasi tarpukario tradicijų, stengėsi kas treji metai organizuoti LKMA suvažiavimus (jie pirmiausia buvo suorganizuoti ten, kur jau buvo įkurti skyriai).

LKMA suvažiavimų išeivijoje suorganizuota vienuolika: 1957 m. LKMA IV suvažiavimas įvyko Romoje, 1961 m. V suvažiavimas — Čikagoje, 1964 m. VI suvažiavimas — Niujorke, 1967 m. VII suvažiavimas Hütten-

felde (Vokietija), 1970 m. VIII suvažiavimas — Toronte, 1973 m. IX suvažiavimas — Bostone, 1976 m. X suvažiavimas — Southfielde (Detroito priemiestis), 1979 m. XI suvažiavimas — Čikagoje, 1982 m. XII suvažiavimas — St. Petersburg-Beach (Floridoje), 1985 m. XIII suvažiavimas — Los Angeles ir 1988 m. XIV suvažiavimas — Romoje. Šių suvažiavimų pagrindinis organizatorius buvo kun. A. Liuima, SJ.

Katalikai mokslininkai LKMA garsino Lietuvą ne tik žodžiu — skaitydami paskaitas, pranešimus, dalyvaudami diskusijose, simpoziumuose ir kt., bet ir raštu. Kun. A. Liuimos iniciatyva LKMA leido septynių serijų knygas: LKMA Suvažiavimo darbai, LKMA Metraštis, Užgesusių žiburių seriją, Istorijos šaltinius, Lietuvių literatūros studijas, Atskirų autorių Raštus bei pavienes knygas. LKMA veiklos išeivijoje metu iš viso buvo išleistos 55 pavadinimų knygos. Visas šias knygas redagavo vienas asmuo — kun. prof. dr. Antanas Liuima, SJ.

LKMA leidiniai buvo pristatomi žymiausioms pasaulio bibliotekoms — taip gilėjo žinios apie lietuvių mokslininkų veiklą bei pačią Lietuvą (daugelyje knygų ar straipsnių reziumė pateikiama užsienio kalba).

Ir Suvažiavimams rengti, ir išleisti knygas (surinkti reikalingus straipsnius LKMA Metraščiui ar LKMA Suvažiavimo) darbams kun. Liuimai reikėjo palaikyti ryšius su LKMA nariais mokslininkais — kasmet jis turėjo parašyti arti tūkstančio įvairių laiškų, raštų.

LKMA mokslinio sekretoriaus, vėliau pirmininko iniciatyva kasmet kiekvienam Akademijos nariui buvo siunčiami specialūs laiškai, vėliau pavadinti Aplinkraščiais, o nuo 1982 metų lapkričio 4 d. — Bendraraščiais. Juose Akademijos nariai buvo supažindinami su LKMA veikla, jau atliktais bei numatytais atlikti darbais (tai LKMA savotiška darbo ir veiklos apyskaita bei planai ateičiai), pateikti mirusiųjų bei naujų narių sąrašai ir t.t.

Tačiau pats sunkiausias reikalas — finansų sritis. Plačios erudicijos, aukštos kultūros Katalikų Akademijos pirmininkas jėzuitas A. Liuima sugebėdavo rasti ir mecenatų. Ne kartą keipėsi į įvairias organizacijas, draugijas bei asmenis, prašydamas aukoti Lietuvos mokslo labui. Kun. A. Liuimos prašymai neliko be atgarsio. Ypač daug džiaugsmo visiems Akademijos nariams 1974 m. suteikė prelato P M. Juro dovana — ALKA (Amerikos Lietuvių kultūros archyvas). Iš mecenato prelato Juozo Prunskio lėšų buvo teikiamos LKMA premijos. Birutė Ciplijauskaitė, pagerbdama savo motinos Elenos Ciplijauskienės atminimą, įsteigė jos vardo stipendiją rašantiems doktoratą iš Lietuvos istorijos ir kt.

1987 m. kun. A. Liuima pradėjo rūpintis atskiro Fondo Akademijos leidiniams finansuoti sukūrimu — prel. J. Prunskio lėšomis toks Fondas buvo sukurtas.

Sušvelnėjus Lietuvoje politiniam klimatui, 1989 m. po daugelio metų pirmą kartą atvykęs į Lietuvą, kun. A. Liuima rūpinosi LKMA reikalais: susitikinėjo su mokslininkais, skaitė paskaitas, siekė sudominti Akademijos veiklą, troško, kad ir Lietuvoje būtų atkurta LKMA. Ir čia kun. A. Liuimos pastangos neliko be atsako — 1990 metais Akademija Lietuvoje buvo atkurta.

1991 m. buvo organizuotas LKMA XV suvažiavimas — tai pirmasis suvažiavimas, įvykęs Vilniuje (pirmieji trys 1933m„ 1936 m. ir 1939 m. buvo suorganizuoti Kaune). 1994 m. — LKMA XVI suvažiavimas vyko Kaune. Šių suvažiavimų organizatoriai jautė nuolatinę kunigo A. Liuimos pagalbą — ne kartą jis važiavo iš Romos įvairiais organizaciniais reikalais.

Itin svarbus kun. A. Liuimos nuopelnas atkuriant Utenoje "Saulės" gimnaziją, tiesa, ji vadinama Utenos katalikiškos dvasios "Saulės"

vidurinė mokykla. Kol kas tai vienintelė tokio tipo mokykla Rytų Aukštaitijoje — Rytų Aukštaitijos dvasinio atgimimo židinys.

Buvęs "Saulės" gimnazijos auklėtinis profesorius A. Liuima nuoširdžiai remia "Saulės" mokyklos biblioteką LKMA išeivijoje (Romoje) išleistais leidiniais.

1994 metais Utenoje buvo įkurtas Lietuvių katalikų mokslo akademijos skyrius. Steigiamajame susirinkime aktyviai dalyvavo ir pats LKMA Garbės pirmininkas kun. A. Liuima.

Mokslininkus teologijos specialistus domina kun. A. Liuimos, SJ, disertacija apie šv. Pranciškų Salezietį. 1950 m. buvo išspausdinta šios disertacijos ištrauka, o vėliau — visas tekstas atskiromis knygomis: pirmoji dalis pasiekė skaitytojus 1951 m., antroji — 1952 m. A. Liuima disertacijos tematika rašė straipsnius įvairiuose žurnaluose, skaitė nemaža paskaitų.

A. Liuima aktyviai talkininkavo Bostone leidžiamai lietuvių enciklopedijai, parengė 4 tomų Historia Spiritualis (Asketinės teologijos istorija).

Nemaža mokslinių straipsnių išspausdinta LKMA Suvažiavimo darbų tomuose: "Teologinė mistinio Kristaus kūno sąvoka" (IV t.) "Gyvosios dvasios uždaviniai materializmo akivaizdoje" (VI t.), "Evangelijos ir krikščioniškosios kultūros santykio uždaviniai" (VII t.), "Šv. Pranciškaus de Sales optimistinės pasaulėžiūros pagrindas" (XIII t.) ir kt. Kai kurie jų — tai plačios studijos.

Lietuvoje mus džiugina dar 1966 m. parašyta kun. A. Liuimos knyga "Jėzaus gyvenimas ir jo mokslas, evangelijos žodžiais atpasakotas". Gaila, ši knyga buvo išspausdinta tik 1992 m. Lietuvių katalikų mokslo akademija stokojo lėšų knygų leidybai, o eruditui Centro valdybos pirmininkui labiau rūpėjo išspausdinti kitų parengtas knygas, o ne savo...

Dar 1973 m. Bostone įvykusiame LKMA IX suvažiavime prof. Juozas Brazaitis trumpai apibūdino A. Liuimos asmenybę: "A. Liuima — ne tik žmonių, raštų ir pinigo organizatorius; jis gyvena kita didžia paguoda: padarysiu visa, kas yra mano galioje... padarysiu tautai, išeivijai, žmogui". O 1982 m. Floridoje įvykusiame LKMA XII suvažiavime Stasys Bačkis dar sustiprino J. Brazaičio žodžius, teigdamas: "Kad Akademija gali minėti 60-metį su turtingu indėliu į Lietuvos kultūrinį lobyną, esame dėkingi prof. A. Liuimai, Akademijos pirmininkui, daug nusipelniusiam Akademijai ir Lietuvai.

Už ženklų įnašą Katalikų Akademijos veikloje kun. prof. dr. A. Liuimai dar 1959 m. buvo suteiktas LKMA akademiko vardas. 1992 m. Vytauto Didžiojo universitetas, minėdamas savo vieklos 70-ties metų jubiliejų, kunigui, profesoriui, daktarui Antanui Liuimai, SJ, už didelius nuopelnus lietuvių tautai ir Lietuvos kultūrai suteikė Garbės daktaro vardą.

1994 m. spalio 20 d. Utenos miesto tarybos sesijoje deputatai nutarė: už atliktus ir tebedirbamus darbus, garsinančius Lietuvą, jos mokslą bei kultūrą, savo kraštiečiui kunigui, LKMA akademikui ir ilgamečiam jos pirmininkui profesoriui, daktarui Antanui Liuimai, SJ, sutiekti Utenos miesto Garbės piliečio vardą. Šį vardą nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje jis gavo pirmasis.

1967 m. tėvas A. Liuima, SJ, yra pasakęs žodžius, kurių ir pats laikėsi visą gyvenimą, žodius, nepraradusius aktualumo ir šiandieną — jie tinka kiekvienam iš mūsų: "Mes gyvename iš praeities palikimo. Kiekvienas iš mūsų atsako ne tik už save, bet ir už ateitį, už būsimas kartas. Niekas negali nuo šios atsakomybės atsipalaiduoti. Mes formuojame (arba neformuojame) ir lemiame (arba paliekame abejingume) ateitį ne vienai dienai, bet šios krizės ir epochų pasikeitimo metu ilgiems dešimtmečiams, o gal net ir šimtmečiams. Mūsų atsakomybė yra didelė — prieš artimą, prieš būsimas kartas, prieš tautą, prieš Kūrėją".

VYNMEDIS IR ŠAKELĖS

CHIARA LUBICH

"Aš esu vynmedis, o jus šakelės. Kas pasilieka manyje ir aš jame, tas duoda daug vaisių; nuo manęs atsiskyrę, jūs negalite nieko nuveikti" (Jn 15,5).

Ar galite įsivaizduoti šakelę, atskirtą nuo vynmedžio? Ji negali turėti ateities, jokios vilties; o kai negaus syvų, liks nevaisinga, sudžius ir bus sudeginta.

Tik pagalvok apie dvasinę mirtį, kurios kaip krikščionis pelnytai susilauksi, jei nebūsi vienybėje su Kristumi. Jau vien tik tokia mintis yra baisi! Tada tavo gyvenimas būtų visiškai beprasmis, nors sunkiai dirbtum nuo ryto ligi vakaro, net jei galvotumei, jog esi naudingas žmonijai, tavo žemiškos gėrybės gausėtų, jei tavo aukojimasis būtų pastebimas ir draugai tave girtų. Visa tai galėtų turėti bent kiek prasmės tavo žemiškam gyvenimui, bet jokios prasmės Kristui ir tavo amžinybei, kurioje gyvenimas kaip tik ir turi tą tikrąją prasmę.

Kaip tu gali pasilikti Kristuje ir Kristus tavyje? Kaip tu, lyg vynmedžio šakelė, pasilikdama vynmedyje, gali būti sveika ir vaisinga šakelė? Pirmiausia, turi tikėti Kristų. Bet vien tik to neužtenka. Tavo tikėjimas turi skatinti veiklų gyvenimą. Kitais žodžiais tariant, tu turi gyventi pagal tikėjimą, vykdydamas Jėzaus žodžius konkrečiai. Be to, tu negali būti abejingas dieviškoms priemonėms, kurias Kristus tau paliko ir kurios tau padės siekti vienybės su juo ar prarastąją atgauti. To negali būti tikroje vienybėje su Kristumi, jei nesistengsi būti bažnytinės bendruomenės nariu.

"Kas pasilieka manyje ir aš jame". Čia Jėzus kalba ne tik apie mano vienybę su juo, bet taip pat ir apie jo vienybę su manimi. Jei aš esu vienybėje su juo, jis yra manyje; tada jis tikrai gyvena mano širdyje. O tai pagilina mano santykių glaudumą, meilę ir vienybę su Jėzumi, jo mokiniu. Tada galiu nešti gausių vaisių kaip šakelė, kuri, tik pasilikdama vynmedyje, gali auginti sveikas vynuoges.

"Duoda daug vaisių" reiškia, kad mano apaštalinės pastangos tik vienybėje su Jėzumi galės parodyti daugeliui tą ypatingą ir nuostabią Kristaus žodžių galią, kuri duos jiems jėgų jo žodžius vykdyti. "Duoda daug vaisių", irgi reiškia, kad mes visi, Dievo malonių veikiami, galėsime vaisingiau naudoti priemones mažiems ir dideliems reikalams įvairiose pasaulio padėtyse.

"Duoda daug vaisių". Todėl tie žodžiai mus skatina visu uolumu padėti žmonėms mūsų aplinkoje siekti gerumo, vieningumo ir abipusės meilės bendravimo.

"Duoda daug vaisių". Tai taip pat reiškia dvasinę ir medžiaginę gerovę ne tik kitų, bet ir mūsų pačių. O mūsų visų dvasinis augimas ir asmenybės šventumas priklauso nuo mūsų vienybės su Kristumi.

Todėl darbuokimės tik būdami vienybėje su Kristumi, tada galėsime "duoti daug vaisių", augdami šventume.

Ar mes pastebėjome, jog Jėzui labiau rūpi ne mūsų pastangos nešti vaisių, bet mūsų darbavimasis būnant vienybėje su juo?

Mes irgi galime padaryti tokią klaidą, kaip tie krikščionys, kurie pasitiki vien tik savo veiklumu, visokiais sumanymais darbuotis kitų gerovei, net nepasitikrindami, ar jie tikrai yra visiškoje vienybėje su Kristumi.

Būtų tikra klaida manyti, jog vien tik mūsų pačių pastangos gali nešti vaisių. O iš tikrųjų tik tada galėsime duoti vis daugiau vaisių, kurie nėra laikini, bet dvasine prasme pasiliekantys, jei Kristus visuomet gyvens mumyse ir mes jame. Jėzaus žodis "pasilieka" ir reiškia, kad vaisių davimas negali būti tik laikinas, bet turi tęstis nesiliaujančiai.

JAUNIMAS

MAMA, MANO MAMA...

(Jaunimo grupėje premijuotas rašinys)

GIEDRIUS VANAGAS

Rudenėjant, po ilgai užsitęsusių lietų, pasipylė grybai. Dygo jie keistai: raudonikiai iš po beržų lindo į atviras pievaites, paberžiai klydinėjo po eglynėlius, o kazlėkai, išdavę žvyrynėlius, kėlė galvutes iš žole paėjusios molingos žemės.

Mama klausėsi, klausėsi mano pasakojimų ir nebeištvėrė: šeštadienio rytą, išsitrynusi plukių šaknų syvais nuolat skaudančius kojų sąnarius, iškeliavo į mišką pati.

Išėjo grybų, o grįžo su bulvėmis.

— Va, ir aš nusidėjau, — liūdnai atsiduso virtuvėje.

Supratau, kad įvyko kažkas negero, bet kuo aš galėjau nuraminti graužatim užduotą mamos širdį?

— Einu per lauką išarta vaga, o jos kupra lietaus nuplautomis bulvėmis taip gražiai boluoja, — pasakojo mama. — Aš ir susigundžiau.

Neišpylėm tų bulvių į šiukšliavežę. Virėm, kepėm, bet valgiau jas, galima sakyti, aš vienas.

Į bendrovę persikrikštijęs kolūkis to bulvių lauko taip ir nenusikasė. Atsliūginę lapkričio šalnos bulves į gruodą suvarė. Girdi, kasti galėjo tik kvaili, nes kasdami būtų daugiau praradę, nei, nukastas bulves pardavę, uždirbtų.

Kai viskas taip susiklostė, tikinau mamą, jog ji tuščiai dėl ano bulvių krepšio save iki ašarų ūdijo.

Mama nesutiko su manimi.

— Vakar klauseisi nusipirktos plokštelės, — sakė. — Tos, kur plyšauja: "Nuodėmė — ne dėmė, nuodėmė — ne dėmė..." Ne, kiekviena nuodėmė, didelė ji ar visai mažytė, yra dėmė. Jos nei vieša ašara, nei atlikta bausmė nepanaikins. Tik atgaila nuodėmę nuplauna.

Mama, mano mama... Dabar aš jau nebe vaikėzas ir žinau, jog niekas taip neišmoko dorai gyventi, kaip tėvų pavyzdys.

Atsimenu, dar lankant darželį, vaikai mėgo girtis.

— Mes dešrų neperkam, — sakydavo Andrius. — Tėvas po darbo, pilvą apsivyniojęs, iš mėsos kombinato parneša.

— O mes savo mašinai benzino neperkam, — nenusileido Julius. — Tėtis iš valdiškos prisileidžia.

— O mano tėvui nė galvos sukti nereikia, — tikino partijos sekretoriaus sūnelis Džiugas. — Tėvo vairuotojas pats žino, iš kur ką parvežti.

Vaikai tapo vyrais. Andrius jau sėdi kalėjime už kiosko apiplėšimą, Julius — už automobilio nuvarymą. Tik Džiugas, įkliuvęs už išžaginimą, tebėra laisvas kaip paukštis. Mat nukentėjusioji tiesme pareiškė, jog ji apsigalvojo ir dabar mananti, kad santykiavo savo noru ir net Džiugo atsiprašė už jo šlovės nuplėšimą.

Liūdna dėl to man. Ir ne tik man. Štai kunigas Vaclovas Aliulis, sužinojęs, kad Lietuvoje kas 8 minutės padaromas nusikaltimas, "Dienovidžio" savaitraštyje griebėsi už galvos: "Ar galėjome manyti, kad tapsime vagių kraštu?"

Tai ką dabar daryti, kai taip jau atsitiko? Kaip numalšinti tą visuotinį vogimo ir kitokių nedorybių troškulį?

Ak, mama, mano mama ...

Stengdamiesi gyventi pagal čia mąstomus žodžius mes geriau galėsime suprasti tą gilią prasmę nuostabios vienybės su Dievu ir mūsų vienybės vienų su kitais.

Jėzus juk ir sakė: "Jei pasiliksite manyje ir mano žodžiai pasiliks jumyse, —jūs prašysite, ko tik norite, ir bus jums suteikta" (Jn 15,7). Jei pasiliksime Dieve ir būsime tarpusavio vienybėje, tada atnaujintu tikėjimu galėsime prašyti "daug vaisių" mūsų pastangoms siekiant vienybės visiems krikščionims.

Iš anglų kalbos išvertė ***Kostas Paulius***

KNYGOS

DVYLIKA ATSILIEPIMŲ Į DIEVO MEILĘ

Religinė literatūra lietuvių kalba yra labai negausi. Ypač trūksta knygų apie kasdieninį religinį gyvenimą. O tokios knygos yra būtinos. Jos ypač reikalingos tiems tikintiesiems, kurie nepasitenkina poteriais rytą ir vakare, bet nori siekti artimesnio ryšio su Dievu kasdien.

1994 m. gale buvo išspausdinta kun. dr. Kęstučio Trimako knyga "Dvylika atsiliepimų į Dievo meilę". Kaip pavadinimas nurodo, knygoje svarstoma, kaip atsiliepti į Dievo begalinę meilę.

Svarstymai grindžiami nuostabiąja tikrove: "Dievas yra Meilė" (1 Jn 4,8) bei didžiuoju Įstatymu: "Mylėk Viešpatį, savo Dievą, visa širdimi, visa siela ir visu protu..(Mt 22,37). Knygos autorius įvade rašo: "Saulės šviesa yra skaidri, bet, perleista per prizmę, skyla į žavias vaivorykštės spalvas. Panašiai yra su Dievo meile. Ji yra viena, bet mums, žmonėms, ji įvairiai apsireiškia... Mus mylintis Dievas mums yra Viskas. Jis — Saulė mūsų sieloms. Be Jo pražūstame. Su Juo klestime. Tad stiebiamės ir gręžiamės į Jį. Tam tikslui tepasitarnauja ir šis leidinys. Jo puslapiuose svarstomo tuos kelius, kuriais Dievas apreiškia mums savo meilę, ir tada kiekvienai jo meilės apraiškai ieškome savo meilės atsako".

Kiekvienai Dievo meilės apraiškai (pvz., sukūrimui, atpirkimui, Eucharistijai) yra skiriamas trumpas mąstymas su įvadine ištrauka iš Šventojo Rašto, o po to aptariama, kokiais būdais — kokiais jausmais bei veiksmais — galime atsiliepti į mus mylinčio Viešpaties gerumą.

Knygos gale yra sąrašas veiksmų, kuriais, kaip autorius sako, rytą, dienos metu ir vakare tariame: "Dieve, Tu myli mane. Ir aš myliu Tave". Taip knyga veda į kasdieninį pokalbį su Viešpačiu Mergelės Marijos pavyzdžiu: tikėti bei garbinti Kūrėją, kad mus sukūrė, dėkojant dangiškajam Tėvui, su Jėzumi siekti "Tėve mūsų" maldos įgyvendinimo, Šventajai Dvasiai mus apdovanojant malonėmis, kasdien dovanoti save patarnaujant kitiems.

Didesniu tiražu yra išspausdinta 8 puslapių brošiūrėlė: šios knygos minčių santrauka bei nurodytų kasdieninių veiksmų sąrašas.

Knygą ir brošiūrėlę išleido Lietuvos Katalikų Bažnyčios Tarpdiecezinės Katechetinės Komisijos Leidykla. Spausdinimo išlaidas apmokėjo Ričardas ir Sofija Kunstmanai iš JAV Sofijos mirusios Mamos šviesiam atminimui. Knyga platinama už minimalią auką. Pelnas bus panaudotas jaunimo sielovadai Lietuvoje.

Julija Švabaitė. **ŽIEMOS ERŠKĖTIS.** Eilėraščiai. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas 1994 m. Čikagoje. Viršelis ir skyrių nuotraukos brolių A. ir M. Černiauskų. Spaudė "Draugo" spaustuvė, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. 86 psl., kaina nepažymėta.

Aleksandras Radžius. **RUDUO MĖNULYJE.** Eilėraščiai. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas 1994 m. Spaudė "Draugo" spaustuvė. Knygos viršelis ir užsklandos dail. Pauliaus Jurkaus. 111 psl., kaina nepažymėta.

KALBA

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, SJ

Keletas ištraukų iš TV kalbos Viktorinos "Moki žodį — žinai kelią"

Kokios yra pagrindinės lietuvių kalbos tarmės ir patarmės pagal dabartinį lietuvių tarmių skirstymą?

Lietuvių kalbos tarmės yra dvi: *žemaičiai* ir *aukštaičiai.* Žemaičių tarmė skiriama į tris patarmes: *pietų žemaičiai, šiaurės žemaičiai* ir *vakarų žemaičiai.* Aukštaičių tarmė taip pat skiriama į tris patarmes: *vakarų aukštaičiai, pietų aukštaičiai* ir *rytų aukštaičiai.*

Kuri tarmė neskiria žodžių *ėsti* ir *valgyti* ir turi tik vieną žodį *ėsti?*

Žemaičių tarmė.

Lietuvių kalboje yra garsai š, č, ž. Mūsų rašto istorijoje šie garsai buvo įvairiai rašomi. Dabar mes juos rašome su "paukščiuku" viršuje. Į kurios kalbos raštą nusižiūrėję pradėjome taip rašyti?

Nusižiūrėję į čekų kalbos raštą.

Kaip pataisyti šį sakinį: "Nors ir ant dietos gyvenu, bet ant savo pastatysiu"?

"Nors ir dietos laikausi, bet savo padarysiu, savo pasieksiu".

Kas negera šioje dainelėje:

"Ten, kur laukas, — Laukuvà,
"Ten, kur šilas, — Šiluvà,
Ten, kur dainos, — Dainavà,
Ten, kur lietūs, — Lietuvà"?

Netaisyklingai kirčiuojami vietovardžiai *Laukuvà* ir *Šiluvà*. Turi būti *Laũkuva* ir *Šìluva.* Labai blogai, kad šitaip netaisyklingai kirčiuoti vietovardžius mokomi vaikai...

Kada pasakomas priežodis *"Subata per pėtnyčią matyti"?*

Kada iš po vieno drabužio matyti išlindęs kitas.

Iš kur atsirado pasakymas *kopti medų, kopti bites?*

Senovėje bičių buveinės būdavo medžių drevėse, todėl norint paimti medaus, reikėdavo lipti, *kopti* į medį, t.y. palypėti prie drevės, kurioje būdavo bitės. Taigi iš veiksmažodžio *kopti* pasidarėme ne tik *kopėčias,* bet ir šiandien vartojamus pastovius posakius *kopti* medų, kopti bites.

Kada išsiskyrė *lietuvių* ir *latvių* kalbos?

K. Būga mano, kad tai įvyko VII–VIII a. Jo nuomonę patvirtina ir šiandieninis modernusis mokslas.

Kokios indoeuropiečių kalbos, be lietuvių, turi priegaidės?

Latvių, serbų-kroatų, slovėnų, danų, švedų, norvegų.

Kiek metų buvo uždrausta lietuviška spauda?

Keturiasdešimt metų(1864–1904).

Kokia dažniausia lietuvių pavardė?

Kazlauskas.

Vaclovas Biržiška. **AMERIKOS LIETUVIŲ SPAUDA 1874-1910.** Išleido Lituanistikos Instituto leidykla 1994 m. Bibliografiją redagavo Stasė Vaškelienė. 280 psl., kaina nepažymėta.

LITUANUS. Vol. 40, No. 4. Šį numerį redagavo Jonas Kučėnas ir Arvydas Tamulis. Redakcijos ir administracijos adresas; Lituanus, 6621 S. Troy St., Chicago, IL60629–2913.

Kada ir kokiu oficialiu dokumentu lietuvių kalba pirmą kartą istorijoje įtvirtinta kaip valstybinė Lietuvos Respublikos kalba?

Pirmą kartą istorijoje lietuvių kalba valstybine kalba įtvirtinta 1922 m. rugpjūčio 1 d. Lietuvos valstybės konstitucijoje.

Kodėl 1989 m. lietuvių kalbą reikėjo iš naujo paskelbti valstybine Lietuvos Respublikos kalba?

Per penkiasdešimt bolševikinės okupacijos metų lietuvių kalba jau buvo praradusi valstybinės kalbos statusą, labai susiaurintos buvo jos funkcijos, daug kur ji jau buvo pakeista rusų kalba. Todėl ir reikėjo iš naujo atkurti jos valstybinės kalbos statusą.

Kurio Neries intako vardą paskutiniuoju metu labai išpopuliarino kalbininkai?

Jonavos rajone į Nerį įtekančios *Lietaukos,* arba *Lietavos* vardą. Mat iš šio upelio vardo kildinamas ir *Lietuvos* vardas.

Kokie dabar leidžiami periodiniai leidiniai lietuvių kalbos klausimais?

"Kalbos kultūra", "Gimtoji kalba", "Gimtasis žodis", "Kalbotyra", "Kalbotyros klausimai", "Baltistika"...

Kiek yra pasaulyje kalbų?

Apie tris tūkstančius.

Viena aukštaitė nuo Biržų kasė Žemaičiuose bulves. Prieš pradedant kasti, šeimininkė pasakė, kad bulves reikėsią pilti į malką. Aukštaitė nesuprato šeimininkės nurodymo. Tai kur tas bulves reikėjo pilti?

Bulves reikėjo pilti į *krūvą (krūva* žemaitiškai yra *malka, malke).*

Kuriuose linksniuose žodžio *moteris* kirtis šoka į galūnę?

Žodis *moteris* turi pastovų kirtį šaknyje, yra pirmosios kirčiuotės, todėl jokiame linksnyje šio žodžio kirtis į galūnę nenušoka.

Lietuviai nesako avių ar aviniai taukai, beržo ar klevo sultys, linų grūdai. O kaip jie sako?

Jie sako: *lajus, sula, sėmenys.*

Iš kurios šalies yra atkeliavęs žodis *bananas*?

Iš *Kongo.*

Kas sukūrė žodį *raidė?*

Antanas Baranauskas.

◆ Phoenix, AZ, Lietuvių katalikų misija buvo įsteigta prieš 26 m. Paskutiniuosius trejus metus misijai vadovauja arkiv. Paulius Marcinkus, kilęs iš Cicero, IL, ilgą laiką buvęs aukštas Vatikano pareigūnas.

◆ Kun. Vaclovas Aliulis, MIC, buv. Lietuvos vyskupijų liturginės komisijos sekretorius ir pirmininkas (1965–1990), vadovavęs Apeigyno, Liturginio maldyno, Romos mišiolo, Katalikų kalendoriaus–žinyno parengimui ir išleidimui, pirmasis "Katalikų pasaulio" redaktorius ir leidyklos direktorius (1989–1993), Lietuvos Biblijos draugijos direktorių tarybos pirm., nuo 1993 m. Marijonų vienuolijos generalvikaras Romoje, 1994 m. atšventė 50 m. kunigystės jubiliejų. "Katalikų pasaulio" leidykla tam jubiliejui atžymėti išleido jo knygą "Žvilgsniai ne tik atgal". Tai straipsnių rinkinys, kur svarstoma šios temos: laisvė ir teisingumas, tikėjimas ir dora, tolerancija, sielos ir gamtos ekologija.

TĖVYNĖJE

Paruošė MARIJA A. JURKUTE

GYVENTOJŲ SURAŠYMAS — 1999 m.

Nors Lietuva iš trijų Baltijos valstybių didžiausia ir teritorija, ir gyventojų skaičiumi, tikslių duomenų, kiek šiandien žmonių gyvena šalyje, neturime. Statistikos departamento duomenimis, dabar Lietuvoje gyvena 3 mln. 720 tūkst. žmonių, bet per metus jų ne padaugėjo, o sumažėjo beveik 4 tūkstančiais.

Siekiant turėti tikslių žinių ne tik apie gyventojų skaičių, bet ir turėti jų demografinius bei socialinius duomenis, nutarta surengti 1999 metais visuotinį Lietuvos gyventojų surašymą. Paskutinis gyventojų surašymas vyko dar okupacijos sąlygomis (1970 metais). Tikimasi, kad busimasis surašymas duos ne tik naujų duomenų, bet ir tokių, kurie nerūpėjo sovietinei statistikai. Be to, Lietuva prisidės ir prie Jungtinių Tautų skelbiamo visuotinio gyventojų surašymo. (XXI amžiaus Nr. 89).

RENGIAMASI J. BASANAVIČIAUS SKAITYMAMS

Marijampolė. Plačiašakė lietuvių tautos patriarcho, Vasario 16-osios akto signataro dr. Jono Basanavičiaus veikla. Istorikas, archeologas, redaktorius, tautosakos rinkėjas, politikas, lietuvių etnogenezės tyrinėtojas, mokslinės veiklos organizatorius — tai sritys, kur J. Basanavičiaus darbai buvo įsimintini.

Marijampolės kraštotyros muziejus Ožkabaliuose, gimtojoje J. Basanavičiaus sodyboje, numato rengti jam skirtus skaitymus. Jau numatyti pirmųjų skaitymų pranešėjai — prof. Albinas Visockis, dr. Algimantas Merkevičius bei tautosakos tyrinėtojas Albinas Kurtinaitis. Kazlų Rūdos etnografinis ansamblis "Sūduonia" (vadovas Jaunius Valius) repetuoja Ožkabalių dainas.

Norima, kad šie skaitymai taptų tradiciniai. (Lietuvos aidas Nr. 237).

J. BASANAVIČIAUS PREMIJA

Jonas Basanavičius — ne tik tautinio atgimimo patriarchas, bet ir daug nusipelnęs mūsų folkloristikai, etnologijai. Todėl jau treti metai yra skiriama valstybinė J. Basanavičiaus premija už žymius folkloristikos ir etnografijos darbus. Trečiuoju laureatu tapo daktaras Jonas Balys, šiuo metu gyvenantis JAV. Pradėjęs mokslinį liaudies kūrybos tyrimo darbą Kaune dar prieš II pasaulinį karą, šią veiklą mokslininkas tęsė ir užjūryje, tapdamas vienu žymiausių lietuvių folkloristikos žinovų.

J. Basanavičiaus premija bus įteikta 1995 m. vasario 16-ąją drauge su Nacionalinėmis literatūros ir meno premijomis. (XXI amžius Nr. 89).

BALANSAVIMAS TARP MOKSLO IR LITO

Šiuo metu vis daugiau studentų ir studenčių dažniau ieško ne bibliotekų, o darbo. Ne todėl, kad studijos būtų lengvos, o todėl, kad norisi bent kiek tiek žmogumi jaustis. Taupiausias studentas per mėnesį išleidžia mažiausiai 100 litų. Tačiau tie pinigai — tik maistui ir mokesčiui už bendrabutį. Nepaisant žiauroko posakio "Studentas — ne žmogus", studentui vis dėlto reikia pinigų knygoms, kultūriniams renginiams, kelionėms ir, žinoma, laisvalaikiui. Gal todėl Vilniaus universiteto Studentų sąjungos pirmininkas A. Macijauskas sakė, kad, jų paskaičiavimu, norint patenkinti normalius studento poreikius, reikėtų maždaug 500 litų. Todėl ir tenka derinti mokslą ir pinigų ieškojimą arba nuolat prašyti tėvų pagalbos. Tačiau ne visos šeimos gali duoti tiek, kiek reikia jauno žmogaus poreikiams tenkinti.

Studentai uždarbiauja Gariūnuose, įsidarbina įvairiose firmose, kavinėse, baruose, apsaugos ir kitokiose tarnybose, naktiniais sargais, kai kurie — mokyklose ar dar kokiose nepelningose vietose. Po keleto mėnesių darbo studijos tampa tik antraeiliu dalyku, nes, uždirbant daugiau pinigų, atsiranda daugiau poreikių, kurių atsisakyti retas kuris

jau nori. Taip ir balansuojama tarp lito ir mokslo, nes mesti studijas dėl pinigų (arba atvirkščiai) daugelis studentų nesiryžta dėl keleto priežasčių. Svarbiausios: uždirba per mažai, kad atsisakytų "ėjimo" į aukštąją mokyklą; bijo pajusti nepilnavertiškumo jausmą; pareiga tėvams; metus mokslą, tektų išvažiuoti iš didelio miesto. Pamažu studentai tampa tartum studentais, tartum dirbančiais, būsimais tartum specialistais.

Laimingesni tie, kuriems pavyksta surasti darbą, susijusį su studijuojamu dalyku, arba bent tokį, kuris neatima daug laiko. Tada iš tiesų pavyksta derinti darbą ir dabartiniam ar būsimam darbui reikalingų žinių, įgūdžių kaupimą. O balansuojantieji anksčiau ar vėliau pakliūva į griežtą dėstytojų kumštį. Daugelis dėstytojų laikosi nuomonės, kad studento pareiga viena — mokytis. Jie teisūs, tačiau jų tiesa nėra vienintelė. Studijos neįmanomos be studentavimo. O kas yra studentavimas be pinigų? Taigi ir tenka balansuoti. (Lietuvos aidas Nr. 238).

PRADĖJUS ANTRĄ ŠIMTMETĮ

Laugalių pensione (Klaipėdos r.) gyvenančios senolės Pranciška Paulikaitė ir Bronė Olencevičienė jau atšventė 103-ąjį gimtadienį. Žvali, viskuo besidominti, praeitį prisimenanti ponia Bronė, artimesnių dar iki šiol Bronele vadinama. Paklausta, kas padėjo jai tokio amžiaus sulaukti, Bronė ilgai negalvojusi atsako:

— Visada linksma, smagi buvau, su gaspadoriais nesipykau, jų klausiau, visus darbus mokėjau dirbti.

O laiminga, nerūpestinga vaikyste negalėjo pasigirti. Bežemio dukra nuo 8 metų liko be tėvo, augino mažesniuosius vaikus.

Savo vyrą prisimena labai šiltai:

— Tas mano vyrelis toks tarnelis buvo. Vis man pataikaudavo, patarnaudavo. Tai ir nepavargau, su juo būdama.

Senelė gyvai, sklandžiai kalbėdama ir mąstydama, lyg stebuklą darė, iš senovinės kalbos skrynios vis traukia negirdėtus posakius, daugelio pamirštus žodžius, netikėtus vertinimus. Klausaisi ir stebiesi jos gražia, turtinga kalba ir nejučia pradedi lyginti su visokių žargonų ir svetimybių grūste prigrūsta skurdžia mūsų šneka. Gal ir geriau, kad šiandien senolė gyvena daugiau savo mintimis ir prisiminimais. (Lietuvos aidas Nr. 241)

RASTA IŠEITIS

Šilutė. Miesto ir apylinkės mokyklų bibliotekose baigia išnykti vaikų knygelių lentynos, skaityklose rasit tik vieno kito laikraščio komplektą.

Išeitį iš šios krizės rado 1-ji vidurinė mokykla. Mokytoja pasiūlė mokiniams kooperuotis ir užsisakyti įdomesnius leidinius. Šiai idėjai pritarė mokinių tėveliai. Dabar mokiniai kasdien užsuka į mokyklos biblioteką, sklaido prenumeratos kainoraščius, renkasi mėgstamiausius laikraščius ir žurnalus 1995 metams.

Šiuo pavyzdžiu pasekė ir kitos rajono mokyklos. (Lietuvos aidas Nr. 241)

IŠ MAMOS LŪPŲ...

Nuo pat pirmųjų vaikiuko gyvenimo dienų ne kas kitas, tik mama po kruopelytę atveria jam vis daugiau pasaulio įvairovės, skatina pažinti vis naujas to pasaulio apraiškas. Tegu mažylis iš pradžių mažai ką tesuvokia, bet sakoma, kad vis dėlto yra svarbus kiekvienas potyris, nes iš jų visumos vėliau susiklosto vienokia ar kitokia pasaulio samprata.

Vos gimęs kūdikis, žinoma, negali suprasti, kas jam sakoma, bet turi pamažu pratintis prie mamos balso, jos intonacijų, kol galų gale pradės skirti skiemenis, žodžius, numanyti jų prasmę ir mėgins mėgdžioti, kartoti ką išgirdęs.

Kokie tie pirmieji mamos žodžiai, sakomi pirmąkart į rankas paimtam vaikiukui? Įgimta motinystė net ir šiurkštesnės prigimties motinai bemat suteikia švelnesnį balsą, skatina ieškoti meilesnių žodžių. Tai, ką lemia pati gamta, šičia regis neblogai sutvarkyta. O tai, ką motina įgijusi per gyvenimą?

Antai gimdymo namuose jauna mama tupinėja apie savo naujagimį, bet žodžių jam dar nėra suradusi: iš jos lūpų kolkas sprūsčioja tik visokie ištiktukai — ai, och, mhm... Kita mama žodžių nebijo. Kupina švelniausių jausmų savo kelių dienų mažyliui, šnekina jį, sūpuoja, rūpinasi kaip išmanydama, ir iš šono žvelgdamas galėtum tik gėrėtis jos maloniu balsu, meiliais žvilgsniais,

ramiu ir rūpestingu elgesiu. Bet... Pasiklausykim, ką ji tuo maloniu balsu, švelniomis intonacijomis savo mažyliui kalba:

— Nu, ko tu nervuojies? Neridiorgink, valgyk, nes pas mamą prasidės mastitas! Palauk, aš tau duosiu iš bonkutės. Matai, ką reiškia tau duoti iš soskės! Nu, einam praustis čiut čiut. Davai, pataisykim kepurytę...

Komentuoti turbūt nėra ko. Nebent pridurtina. Kiekvienas mažylis, ateidamas į gyvenimą, esti nusiteikęs rasti sau palankų ir skaidrų pasaulį. Mama, nenusivaliusi savo gyvenimo apnašu ir neatsargiai klodama vaikui pažinimo pamatus, nejučia gali sukelti jam daug drumsties. O toji drumstis — iš kur, jei ne iš jos pačios mamos... Ir kiek dar šis taip iš kartos į kartą? (Lietuvos aidas Nr. 241)

AŠTUNTA DEŠIMTIS PRIE MALŪNŲ GIRNŲ

Kas Ignalinos rajone nėra girdėjęs apie Gaveikėnų vandens malūną? Prieš porą dešimtmečių jame miltus malė pusė rajono gyventojų, o dar anksčiau gurguolės su grūdais čia atvažiuodavo ir iš toliau.

Ignalinos rajone ežerų per 210, upių upelių taip pat netrūksta, tačiau Gaveikėnų vandens malūnas buvo vos ne vienintelis tokio pobūdžio. Tačiau laikai keitėsi. Sovietmečiu vandens, vėjo malūnai tapo "Tamsios liaudies praeities" atgyvenomis, girnas sukti ėmė nebe vanduo ar vėjas, o elektra. Toks likimas ištiko ir Gaveikėnų malūną. Iš pradžių vanduo buvo pakeistas elektra, o vėliau, prasidėjus žinybinių vilų statybos vajui, tapo jis pakelės karčema-restoranu ir nedideliu viešbučiu.

Malūnas mirė, tačiau dar gyvas ir sveikas malūnininkas Povilas Baušys. Jam dabar eina devyniasdešimt treti. Miltus mala žmonėms nuo 18 metų. Gerai atsimena lenkų ir vokiečių okupacijas, daug gali įdomių istorijų iš tų laikų paporinti. Tačiau su didžiausiu kartėliu malūnininkas prisiimena pokario metus. Gaveikėnai įsispraudę tarp miško, todėl užsukę partizanai čia gana saugiai jausdavosi net dieną. Bet ir stribai valgyti norėjo, jie dažnai dideliu būriu užgriūdavo. Kartais tarp girnų pašeimininkauti, kartais, piktai akiai pastebėjus, partizanų ieškoti. Vyrai iš miško tada slėpdavosi malūne po šniokščiančio vandens kanalo lataku. Povilas apleisdavo kliokiantį vandenį, girnos imdavo suktis pašėlusiu greičiu, viskas ūždavo, riaumodavo — kad kokio neatsargaus kostelėjimo priešo ausis neišgirstų. Daug kartų malūnas stribų apsuptas buvo, partizanai kartais po parą ar dvi savo slėptuvėje ištūnodavo vos per keletą metrų nuo priešo automatų. Tačiau nė karto nebuvo išduoti, surasti.

Povilas Baušys, nepaisydamas savo metų, nemetė malūnininko amato. Privatizavo žemės ūkio bendrovei priklausiusį malūną ir toliau žmonėms mala grūdus. Kol kas pašarinius, bet svajoja įsigyti valcus ir malti miltus duonai, pyragams. Sielojasi, kad neleido jam nusipirkti senojo vandens malūno — jo jaunystės antrųjų namų. Sako: "Atgytų jis mano rankose. Elektros energija dabar brangi, o vanduo girnas už ačiū suktų". (Lietuvos aidas Nr. 231).

KETVERIŲ METŲ GELBĖTOJA

Raseinių r., Strimaičių k. gyvena jauniausia į pasaulio rekordų Guinesso knygą patekusi mergaitė Kristina Stragauskaitė.

1989 m. balandžio 7 d. tėvai, išeidami į darbą (tėvas dirbo kolūky mechanizatoriumi, motina — melžėja), mažamečius vaikus užrakino. Vyriausia Kristina tada buvo ketverių metų ir aštuonių mėnesių, broliukas Vidmantas — beveik trejų metukų, sesutė Aistė — metukų ir šešių mėnesių. Likę vieni vaikai, kaip dažnai būna, susirado degtukų.

Mažasis Vidmantas pabandė vieną, kitą — nedega. O trečiasis užsiliepsnojo. Numestas lyžtelėjo motinos drabužius ir liepsna beregint ėmė plėstis. Vaikai pradėjo dūmuose dusti, ėmė blaškytis. Mažoji Kristina atsidarė langą ir iššoko į kuką (aukštis buvo 2 m). Pamačiusi duryse palikta raktą, atrakino ir iš degančio namo išvedė broliuką, o paskui išnešė ir sesutę.

Už šį tikrai ne pagal metus drąsų, šaltakraujišką nuovokumą mergaitė buvo apdovanota medaliu "Už narsumą gaisro metu".

Dabar Kristinai 10 metų. Ji mokosi Pikčiūnų pagrindinės mokyklos trečioje klasėje. Broliukas Vidmantas eina į antrą, sesutė Aistė — į pirmą klasę. (Lietuvos aidas Nr. 253).

PAMARYJE — 4.300 GANDRŲ

Šilutė. Šiemet visame pamaryje, kur tik gyvena baltieji gandrai, vyko šių paukščių apskaita. Tokia akcija rengiama kas dešimt metų.

Kaip teigia Ventės rago ornitologijos stoties ornitologas Vytautas Jusys, vasarą rajone gyveno 4.300 gandrų — 2.080 suaugusių ir 2.220 jauniklių. Paukščių specialistai bei talkininkai–mokslei-viai, mokytojai, kultūros, medicinos darbuotojai, vairuotojai, kiti pamariškiai — suskaičiavo, jog šie raudonkojai yra susukę net 1.045 lizdus. Kur tik jų nesutiksi: ant vandens bokštų — 93 gandralizdžiai, medžiuose — 280, ant stulpų — 316, dar yra ant sodybų stogų. O 1984 m. suskaičiuota vos 383 lizdai. Šių tautinių paukščių labai padaugėjo todėl, kad pastaraisiais metais laukuose nebedirba melioratoriai, nebegriaunami vienkiemiai, mažiau barstoma chemikalų.

Ornitologas Vytautas Jusys surinko daug įdomių duomenų apie perinčių gandrų poras bei išaugusius jauniklius, jų plitimą, lizdavietes, gyvenimo būdą.

Informacija perduota Lietuvos ornitologų draugijai, iš čia visi apskaitos duomenys pateks Vokietijon į Baltojo gandro organizacinį komitetą.

Kiekvienas, bent šiek tiek prisidėjęs prie akcijos, gaus specialų leidinėlį. (Lietuvos aidas, Nr. 248).

ŽYGIS VILNIAUS GATVĖMIS

Vilniaus jaunimas prisiminė prieš metus įvykusią popiežiaus Jono Pauliaus II ganytojišką kelionę į Lietuvą ir metinių proga, liudydamas savo tikėjimą, nutarė apvaikščioti vietas, kur lankėsi ir meldėsi Jo Šventenybė.

Aušros vartuose susirinkę maldininkai (daugiausia jaunimas) sukalbėjo rožančių, paskui aplankė Šv. Dvasios (Domininkonų) bažnyčią, dalyvavo Mišiose Šv. Jono bažnyčioje. Žygio metu giedojo Pal. J. Matulaičio parapijos jaunieji giesmininkai ir Šv. Dvasios bažnyčios jaunimo choras. Pasimeldę arkikatedroje prie šv. Kazimiero karsto žygeiviai patraukė į Vingio parką, į vakaronę.

Vėl buvo proga apmąstyti popiežiaus anomis istorinėmis dienomis pasakytus žodžius: "Visais laikais jaunimas yra vilties, ateities, veržlumo, jėgos, ieškojimų, lavinimosi matas. Lietuvoje, taip pat ir kitose šalyse, kurios taip ilgai buvo pasmerktos tam pačiam ateizmo utopijos ir neseniai pasibaigusiam nužmoginimo išbandymui, žodis 'Jaunimas' primena ypatingą atsakomybę. Tavęs, Lietuvos jaunime, laukia sunkus, bet garbingas uždavinys, — ne nuo langų, bet nuo pamatų pastatyti savo krašto ateitį" (Iš kalbos Kauno S. Dariaus ir Girėno stadione). Prieš metus Jonas Paulius II pirmąkart atvyko į Lietuvą išreikšti savo meilę šiam kraštui ir skelbti, kad Evangelijos principai ir tiesos nesensta ir kad Lietuva jau gali ir turi atsiverti naujosios evangelizacijos akiračiams. Tačiau gyvenimas toks, realybė tokia, kad, atrodo, pernykštis vizitas nepadrąsino, nepaskatino, neįkvėpė... (Dienovidis Nr. 32)

ŽOVIŠKIŲ DVARVIETĖS TYRINĖJIMAI

Lietuvos kultūros paveldo mokslinio centro archeologai kasinėjo Anykščių raj. esančią Žoviškių dvarvietę. Ištirtame 70 kv. metrų plote rasta IV–VI a. po Kristaus gimimo datuojamo židinio liekanos, keletas grublėtosios keramikos šukių. Ariant suardytame viršutiniame sluoksnyje rasti du to paties laikotarpio verpstukai. Rasta dvidešimt XVI–XVII a. Elbingo, Lenkijos, Lietuvos, Rygos ir net Škotijos monetų, itališkas medalis, skirtas šv. Ignacui ir šv. Pranciškui Ksaverijui, raktas, keptuvės, vietinių ir atvežtinių puodų bei puodynių koklių šukių. Ypač vertingas radinys — koklis su dvigalvio erelio herbu ir inicialais, kurie padės nustatyti dvarelio savininką. (Lietuvos aidas Nr. 167).

SAVAITRAŠTIS VAIKAMS

Anykščiuose jau trečius metus dirba Lietuvių katalikų mokslo akademijos kultūros centro laikraščio "XXI amžius" leidžiamo savaitraščio "Kregždutė" redakcija.

Leidinį redaguoja anykštėnai Milda Telksnytė ir Vygandas Račkaitis, iliustruoja Skaidrė Račkaitytė.

"Kregždutė" — kol kas vienintelis katalikiškos ir tautinės krypties savaitraštis, tęsiantis prieškario Lietuvos vaikų periodinės spaudos tradicijas. Jame spausdinami skaitiniai iš Lietuvos istorijos ir nūdienos, gamtos ir žmogaus gyvenimo, religinės tematikos kūriniai, nemažai yra geriausios prieškario ir išeivijos rašytojų kūrybos.

Savaitraštyje, be abejo, spausdinama ir mokinių kūryba, jų sudaryti kryžiažodžiai, galvosūkiai. "Kregždutės" skelbiamuose konkursuose dalyvauja daug skaitytojų, išradingiausi skatinami prizais.

Tai aukštos dvasinės kultūros leidinys, kalbantis vaiko širdžiai ir protui. Jį remia Kanadoje gyvenantis anykštėnas, kunigas Jonas Staškevičius, JAV gyvenantis poetas Stasys Džiugas ir Biržų dekanas Bronius Strazdas, atsiuntę daug geros literatūros.

"Kregždutė" — pats pigiausias savaitraštis vaikams. (Lietuvos aidas Nr. 169).

ATMINTINĖ LENTA JAPONIJOS KONSULUI

Kaune, prieš Vaižganto g. 30 namo, 1939–1940 m. buvo įsikūręs Japonijos konsulatas, atidengta atmintinė lenta Japonijos generaliniam konsului Lietuvoje Senpo Sugiharai atminti.

Viena seniausių Europoje žydų bendruomenė. Antrojo pasaulinio karo metais pergyveno genocido ir teroro siaubą. Lietuvoje buvo išžudyta apie 95 proc. čia gyvenusių žydų.

Didvyriškai gelbstint žydus, itin daug prisidėjo kauniečiai ir tie, kurių veikla buvo susijusi su Kaunu. Tarp jų — ir Japonijos konsulas, rezidavęs Kaune, Senpo Sugihara. Per keletą parų jis išdavė 2.600 vizų ir išgelbėjo daugiau kaip 6.000 žydų gyvybes.

Lentos atidengimo iškilmėse dėl ligos negalėjusi dalyvauti Senpo Sugiharos žmona Yukiko Sugihara atsiuntė padėkos laišką. (Lietuvos aidas Nr. 171).

BERNARDINŲ BAŽNYČIOS SUGRĮŽIMAS

"(...) iš netyčių
įsiūbuoti — gausti pratrūks
uždarytų Vilniaus bažnyčių
sidabriniai varpai pro rūkus".

(J. Vaičiūnaitė)

Uždarytos Vilniaus bažnyčios... Šventnamiai, sovietmečiu paversti sandėliais, suniokoti, apleisti. Tarp jų buvo ir Bernardinų bažnyčia, kartu su kuimyne Šv. Onos bažnyčia, sudaranti nepakartojamą architektūros ansamblį.

Poetas Kazys Bradūnas ir jo žmona Kazimiera pasakoja, kad jaunystės laikais, būdami studentai, įsimylėjo šią žavingą bažnyčią ir ypač jos šoninių navų žvaigždėtąsias lubas. O šiandien ji esanti visai sunaikinta. Nors tai tiesa, bet spalio 4-ąją, šv. Pranciškaus dieną, po pusės šimtmečio priverstinės slogios tylos Bernardinuose aukotos šv. Mišios — vyko atšventinimo iškilmės.

Į Vilnių grįžta pranciškonai. Vilnius susigrąžina Bernardinus. Kol kas apleistus mūrus, kuriems broliai pranciškonai pasiryžę įpūsti gyvybę. Pranciškonai norėtų, kad prie restauruojamo Bernardinų vienuolyno įsikurtų Pranciškonų teatras, dailės ir muzikos studijos. Jie tikisi, kad čia atėję pajus gyvenimo neturte žavesį.

Ir bažnyčia, ir vienuolynas tebepriklauso Daidės akademijai, kuri "restauravimo darbus" vykdo nuo 1982 m. Šiuo metu restauruojamos unikalios XVI a. gotikinės tapybos freskos. Bažnyčia pastatyta XIV a. pabaigoje, ne kartą degusi, sugriauta 1655 m. karo, bet vis atstatinėta.

Nuo pat pirmųjų Atgimimo metų esame tiekos sugrįžimų liudininkai. Tėvynėn grįžo ir tebegrįžta žmonės, gyvi ir mirę ar nužudyti, knygos, paveikslai, kultūros ir meno paminklai. Ir Bernardinų sugrįžimas šaltą ir giedrą rudens dieną — toli gražu ne paskutinis sugrįžimas.

K. Bradūnas sakė: "Kai bažnyčios šventinimo liturgijoje mačiau jaunus ir žvalius, šventovėn grįžusius pranciškonus, neabejojau, kad šioje vietoje susikaupusi praeitis stiprins jų žingsnius į prasmingą ateitį".

Po atšventinimo pamaldų bažnyčioje Kretingos Šv. Antano kolegijos auklėtiniai rodė šiaulietės režisierės Reginos Steponavičiūtės pastatytą misteriją apie Pranciškų Asyžietį.

Vilnius dar sugaus visų stebuklingųjų savo bažnyčių varpais. (Dienovidis Nr. 37).

★ ★ ★

ATLIKO PAREIGĄ IŠ MEILĖS

Marija A. Jurkutė

Tu manai, kad Tave galima pamiršti?
O tai ką gi galima atsiminti man tada ?

Galvą, nulenkiu, – ir rodos man, kad miršta
Mus išskyrusi šaltoji valanda ...

(J. Kruminas)

Aleksandra Likanderienė.

Paskutinį kartą matėmės prieš kelias savaites. Penktadienį. Ji jau buvo baigusi darbą. Aš dar tęsiau jį. Aptarėme "Rytmečio ekspreso" programą. Moteriškai pasmerkėme visagalį ir visažinį A. Štromą. Nuomonė sutapo ir dėl Lietuvos padėties dabar — ten nėra lengva, ten nėra gerai. Jau buvome išmokusios per penkiolika pietų pertraukos minučių aptarti globalines karo ir taikos, politikos ir meilės temas. Tądien viskas buvo kitaip. Visada, atsisveikindama savaitgaliams (žinojau jos ligą), sakydavau: "Tikėjimo ir vilties Jums, ponia Aleksandra". Tądien, jau būnant jai ant slenksčio, prabilome apie namus, vaikus, valią, kantrybę. Tą penktadienį, atsisveikindama, jį ištarė du labai trumpus, bet mįslingus sakinius. Pirmasis buvo (po prisipažinimo, jog tapo irzli, nekantri ir trupučiu pikta ...): "Nelengva būti moterimi". Aš paskubėjau pritarti p. Aleksandrai. Moterim būti įmanoma, pakenčiama. Nelengva būti stipria moterimi ... Ji jau buvo beperžengianti slenkstį. Stabtelėjo. Atsigrįžo. Ištarė antrąjį sakinį, kurio prasmė dabar jau iškeliavusi drauge su ja:

— Ponia Aldona, aš labai, labai norėčiau ...

Pauzė. Po jos p. Aleksandra kažkaip ypatingai mostelėjo dešine ranka (dabar galvoju, kad tai buvo skautiškasis "Budėk") ir pasakė:

— Turėk gerą savaitgalį. Pratęsime pirmadienį, gerai?

O pirmadienio jau nebuvo.

Sužinojau, kad p. Aleksandra ligoninėje, kad jai bloga, kad ji — pakeliui į Amžinuosius namus.

Dabar aš metu šalin visus priedus prie savo vardo ir pabandysiu savaip išsiaiškinti Tavo, Aleksandra, paskutinį norą.

Esu įsitikinusi, kad tą penktadienį ir Tu norėjai atsikratyti šalto ir man visai netinkančio kreipinio "ponia".

Dar Tau tebeesant ligoninėje, tėvas J. Vaišnys paprašė padėti atlikti kai kuriuos Tavo dirbtus darbus. Kad žinotumei, kaip sunku man buvo peržengti slenkstį, kurį Tu mynei 24-erius metus! Visi darbai — darbeliai Tau buvo pažįstami, suprantami ir artimi. O aš buvau išsigandusi, pasimetusi, jaučiausi, tarsi esu pakviesta atsakinėti pamoką, kuriai visai, visai nesu pasiruošusi. Ar žinote, kas mane išgelbėjo? Aleksandros prie lango pritvirtintas mažas baltas paukštelis su taikos šakele snapelyje. Jis lengvai judėjo, tarsi sakydamas: "Ei, nesijaudink ir nebijok. Praeis kiek laiko, ir tu sugebėsi daryti visa, ką darė ji. Tik nepamiršk — visos pareigos turės būti atliekamos gerai ir su meile".

O gal ir tas sakinys "aš labai labai norėčiau" reiškė pasitikėjimą ir nuoširdų norą perduoti man svarbų ir labai atsakingą ilgus metus jos dirbtą darbą? Gal ...

Stalo stalčius pirmą kartą atidariau tik jai iškeliavus. Radau tvarkingą "Laiškų lietuviams" skaitytojų kartoteką, smulkiai prirašytus lapelius

TRUMPAI

◆ Vadovaudamas spalio 8–9 d. Vatikane vykusiai šeimų šventei, popiedžius Jonas Paulius II ragino šeimas semtis stiprybės iš tikėjimo. Jis tvirtino, kad šeima yra pagrindinė visuomenės ląstelė ir pirmoji asmenybių formavimo vieta.

◆ Vysk. S. Tamkevičiaus pranešimu IX sinode Romoje 1994 m. spalio mėn., Lietuvoje tuo metu buvo šešios moterų vienuolijos su 977 narėmis ir 10 naujokių.

◆ Toronte veikianti Prisikėlimo parapija, kuriai vadovauja lietuviai pranciškonai, laikoma lietuviškiausia ir stipriausia visoje lietuvių išeivijoje.

◆ 140 visų Lietuvos vyskupijų kunigų "Dienovidyje" (1994, Nr. 42) ir "Lietuvos aide" (1994, Nr. 233) paskelbė atvirą laišką Lietuvos Respublikos min. pirm. A. Šleževičiui, kuriame kritikuojamas vyriausybės vadovo pareiškimas seime 1994 m. rugpj. 30 d. Tame pareiškime min. pirm. kritikavo kunigus už raginimą dalyvauti rugpj. mėnesį surengtame referendume, vartodamas bolševikinius terminus, vadindamas kunigus "kulto tarnais", kaltino Bažnyčią dirbus "šventvagišką darbą", "klaidinus" ir "dezinformavus" žmones.

◆ Lietuviai pranciškonai Brooklyne, NY, veikia jau 43 metus. Dar prieš 20 metų šiame vienuolyne dirbo apie 16 asmenų, dabar tik trys, besirūpiną "Darbininko" redagavimu ir administravimu, ir vysk. P. Baltakis, besirūpinąs visos išeivijos pastoracija.

◆ Atsiliepiant į Šv. Tėvo raginimą sausio 1 d. melstis už taiką pasaulyje, Vilniaus arkikatedroje tą dieną buvo meldžiamasi už Čečėniją ir Balkanų tautas.

◆ Šventosios uosto miestelyje statoma nauja Švč. M. Marijos Jūrų Žvaigždės bažnyčia, kurios aukštis su kryžium sieks apie 79 metrus. Vysk. A. Vaičius gruodžio 30 d. pašventino statomos bažnyčios kertinį akmenį.

◆ Vysk. P. Baltakis 1994 m. aplankė daug lietuvių telkinių JAV, Kanadoje bei Europoje.

◆ Vysk. A. Vaičius gruodžio 2 d. pašventino naują "Caritas" valgyklą Telšiuose, kurioje maitinami nemokamai 400 socialiai remtinų vaikų ir senelių. Lukiškių kalėjime gruodžio 22 d. vysk. J. Tunaitis, asistuojant arkikatedros klebonui mons. K. Vasiliauskui ir kalėjimo kapelionui kun. Pr. Sabaliauskui, pašventino antrą koplyčią. Kapeliono pareiškimu, kalinių tarpe yra ir tokių, kurie niekada nėra matę kunigo ar su juo kalbėję, daugelis tik dabar apkrikštijami.

◆ Sausio 9 d. Čikagos arkidiecezijos kard. J. Bernardin oficialiai pradėjo žieminės avalynės vajų, kurio metu surinkti batai ir kitas apavas bus išdalintas neturtingiesiems. Vajaus pradžios iškilmėse

---

apie adresus pakeitusius ir su visam išėjusius. Dar — mažutį buteliuką su jos mėgstamais kvepalais. Bet, svarbiausia, aš radau jos ranka perrašytų eilėraščių ir prasmingų posakių sąsiuvinius. Pageltusiuose lapuose Putino, K. Inčiūros, K. Binkio, N. Mazalaitės, D. Aukselytės posmai. Aleksandra buvo ori, kartais rodėsi — šalta ir nepasiekiama. Tiems, kurie ir dabar taip tebegalvoja, privalau pasakyti — ji buvo labai jautri ir lengvai sužeidžiama. Bet niekados nemokėjo pasirodyti silpna.

Noriu tikėti, kad tą paskutinį mudviejų penktadienį ji labai labai norėjo prabilti N. Mazalaitės žodžiais:

Kažkas deimantus saujomis barstė
Ir kalbėjo: tai tavo, paimk.
Ir švytavo vidurnaktį varsos
Tarsi dvylika saulių aplink.
Ir susėmiau tą šviesą rieškutėm,
Ir sviedžiau ją juodan vandenin.
Ir tiktai, kada įmečiau upėn,
Pamačiau aš: akmens tikri.

Ačiū, Aleksandra, už buvimą, su mumis. Tebeesate ir pasiliksite darbais, prisiminimais ir baltu paukščiu savojo kabineto lange ...

kard. J. Bernardin padovanojo porą batų nuo savo kojų.

◆ Po sunkios ligos sausio 2 d. mirė kun. dr. Petras Daugintis, SJ. Jis gimė 1915 m. balandžio 1 d. Bajorėliuose, Kretingos apskr. Prieš stodamas į jėzuitus 1938 m., mokytojavo ir baigė Karo mokyklą. Kunigu įšventintas 1946 m. liepos 26 d. Nuo 1955 m. dirbo lietuvių parapijose Montevideo, Urugvajuje, ir Sao Paulo, Brazilijoje. Nuo 1978 m. Čikagoje ėjo provincijos iždininko pareigas, bendradarbiavo spaudoje, redagavo "Mūsų žinias".

◆ Kun. Jonas Boruta, SJ, Lietuvos ir Latvijos jėzuitų provinciolas, ir kun. Antanas Gražulis, SJ, provincijos ekonomas, gruodžio pabaigoje ir sausio pradžioje lankėsi Clevelande ir Čikagoje, turėjo pasitarimus su lietuviais jėzuitais, Jaunimo centro taryba ir valdyba, vakaronėje sausio 6 d. Čikagos lietuvių visuomenei papasakojo apie dabartinius Lietuvos jėzuitų darbus, rūpesčius ir ateities planus. Jis užtikrino, jog jėzuitams rūpi, kad Jaunimo centras Čikagoje galėtų kuo ilgiau išsilaikyti ir veikti.

◆ Sausio 13 d. Vilniaus arkikatedroje vysk. J. Tunaitis atnašavo šv. Mišias už 1991 m. sausio 13 d. žuvusius Lietuvos gynėjus.

◆ Pop. Jonas Paulius II sausio viduryje atliko 11 dienų piligriminę kelionę, apsilankydamas Filipinuose, Papua Naujoje Gvinėjoje, Australijoje ir Šri Lankoje. Vatikano kvietimu, Vilniaus arkiv. A. J. Bačkis buvo nuvykęs į Filipinus dalyvauti Šv. Tėvo susitikime su pasaulio jaunimo suvažiavimo dalyviais. Arkiv. Bačkis skaitė jiems paskaitą apie viltį, atsakinėjo į klausimus. Šiame suvažiavime dalyvavo ir du Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakulteto studentai.

◆ Sausio 15 d., eidamas 81-sius metus, mirė Lietuvos evangelikų liuteronų vysk. Jonas Viktoras Kalvanas. Nuo 1940 m. gyveno Tauragėje. Šiuo metu Lietuvoje yra 30.00 evangelikų liuteronų, 52 didesnės ar mažesnės parapijos.

◆ Kun. Jonas Kidykas, SJ, sausio 21 d. sulaukė 90 m. amžiaus. Šis jubiliejus buvo paminėtas sausio 22 d. šv. Mišiomis Jėzuitų koplyčioje ir pobūviu Juanimo centro kavinėje. Jubiliatas kunigu įšventintas 1935 m., į JAV atvyko 1937 m. ir įkūrė Čikagoje jėzuitų vienuolyną, Urugvajuje ir Brazilijoje jėzuitų misijas. Jo darbo laukas labai platus: bendradarbiavo spaudoje, dirbo su jaunimu jų organizacijose ir lituanistinėse mokyklose, apvažinėjo daugelį miestų ir kraštų, vesdamas misijas ir rekolekcijas.

Vykdydami pop. Jono Pauliaus II pavedimą, jėzuitai ketina tarpininkauti, kad režimui artimas "Kinijos katalikų patriotinis susivienijimas" susitaikintų su Romai ištikimais Kinijos katalikais, kurių skaičius nėra žinomas. Jėzuitų generolo teigimu, jų skaičius svyruoja nuo trijų ligi dešimties milijonų.

Juoz. M.

ŠYPSULIAI

Diplomatas

Tai vyrutis pilnas takto,
Šis pasauly nepražus...
Moka niekinti mažus —
Prieš didžiūnus lenkia kaktą...
Ir į jų įeidams rūmą,
Kad nepliaukštelt kokio nieko,
Jis už durų — dėl švelnumo —
Ne tik lazdą ir kaliošus,
Bet ir nuomones palieka...

A. Jakštas

★ ★ ★

Du gerokai įkaušę vyrai nuėjo gulti ir nepastebėjo, kad atsigulė į tą pačiąą lovą. Po valandėlės kalbasi:

— Žinai, mano lovoje guli kažkoks žmogus.

— Mano taip pat.

— Aš mesiu jį lauk.

— Ir aš.

Po trumpų grumtynių vėl kalbasi:

— Žinai, aš savo žmogų išmečiau.

— O su manim buvęs žmogus išmetė mane.

★ ★ ★

Karvė, sutikusi kiškį ir norėdama iš jo pasišaipyti, sako:

— Tu toks mažiukas ir jau su ūsais.

— O tu tokia didelė ir dar be liemenėlės, — atsikerta kiškis.

★ ★ ★

Mokytojas klasėje:

— Ką daro jūsų mamytės, kai blogai jaučiasi ar serga?

— Eina vaistų pirkti, — atsako vienas mokinys.

— Skambina telefonu gydytojui, — atsako kitas.

Vienas mokinys tyli ir nieko nesako. Prieina mokytojas ir pakartoja tą patį klausimą.

— Kai mano mama blogai jaučiasi, pirmiausia išbara tėvelį...

★ ★ ★

— Jūs norite vesti mano dukterį? Pakartotinai primenu, kad ji labai lepi. Ar sugebėsite patenkinti visas jos užgaidas?

— Betgi aš pakartotinai sakau, kad tai priklausys nuo kraičio.

★ ★ ★

Du kaimynai kalbasi apie naują Kurapkų tarnaitę.

— Atrodo gražiai, o ir rėdosi kur kas elegantiškiau už savo ponią, — sako viena.

— Kas čia nuostabaus? Ponas Kurapka neturi tiek lėšų, kad galėtų abi vienodai rengti.

★ ★ ★

Paminklas žuvusiems partizanams

Utenoje, ant kalvelės prie Dauniškio ežero, pašventinta įspūdinga Marijos Kankinių Karalienės koplyčia — paminklas žuvusiems Aukštaitijos rezistentams. Atgimimo metais čia jau buvo pristatyta kryžių enkavedistų užkastoms aukoms. Kryžiai pastatyti ir kitose vietose žuvusiems partizanams, kurie buvo atpažinti. Vieta parinkta labai graži ir tinkama prie ežero, į kurį buvo sumesta daug žuvusių partizanų. Paežere eina kelias, ir prie to kelio vartai į aptvertą paminklinę vietą — kapines.

Šis "Laiškų lietuviams" numeris iliustruotas tos meniškos koplyčios ir aplink ją esančių kryžių nuotraukomis.

Nuoširdžiai dėkojame "Laiškų lietuviams" rėmėjams

35 dol. aukojo: L. Ragas, V. Lukošiūnas, O. Strimaitis, J. Jankauskas.

30 dol. aukojo A. Matulionis.

Po 25 dol. aukojo: N. Šumskienė, E. Katilienė, O. Jankevičiūtė.

Po 20 dol. aukojo: F.Černius, A. Saulis. E. Jasaitis, O. Matusaitienė.

Po 15 dol. aukojo: K. Orentas, kun. J. Grabys, Č. Masaitis, M. Bichnevičius, T. Zailskas, A. Šešplaukis, V. Kupcikevičius, S. Dargis, J. Vadopalas, V. Udrienė, G. Lapenas, L. Bildušas, P. Mačiulis, P. Gruodis, A. Valavičius, A. Lipčienė, S. Jelionienė, S. Pareigis, J. Siaurusaitis.

Po 10 dol. aukojo: M. Žeimys, V. Pikturna, J. Grigaitis, A. Rudis, D. Bilaišienė, A. Dzirvonas, S. Mikelevičius, kun. J. Pakalniškis, R. Mozoliauskas, V. Kazlauskas, J. Sungaila, G. Ažubalis, J. Mikulionis, J. Jarašius, K. Majauskas, J. Rutkienė, M. Arštikys, S. Damašius, R. Karklys, M. Šeduikis, O. Norkus.

Po 5 dol. aukojo: A. Kuzmickas, T. Ruta, M. Vaišvila, E. Susmaras, G. Bajorūnienė, M. Kardauskaitė, E. Olšauskas, A. Rejeris, S. Gliozeris, A. Čepulis, L. Burlis, P. Pagojus, J. Kliorys, G. Kaufmanas, V. Žibertavičius, A. Kuliesis, F. Gresys, R. Vedegys, A. Valavičius, B. Gincauskas, G. Mozūraitienė, E. Tutinas, J. Vadauskas, P. Tomaševičius, E. Kvederas, kun. A. Babonas, A. Bražėnas, J. Pleirys, R. Krasauskas, B. Neverauskas, A. V. Matulionis, G. Indreika, J. Povilaitis, K. Nenortas, S. Klevas, E. Sniegaitis, A Biliūnas, J. Morkūnas, J. Zabarskas, F. Dimgaila, A. Reivytis, P. Petraitis, A. Stankus, M. Pranaitis, N. Kaminskas, V. Maciejauskas, L. Balaišis, M. Spence, E. Radzevičiūtė, S. Vaišvila, A. Lekeckas, J. Vailokaitis, V. Jarmas, R. Čepulienė, E. Mažonas, V. Otto, J. Kadžienė, B. Briedis, A. Smilga, G. Liubartas, C. Surdokas, D. Regina, V. Taseckas, O. Baukus, S. Pumputis, E. Repšienė, D. Bendikas, I. Kerelienė, V. Mažeika, L. Raslavičius, G. Juškėnas, J. Stasiūnaitis, S. Vaškys, E. Garliauskas, V. Maciūnas, L. Paulavičius.

2 dol. aukojo kun J. Velutis.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, SJ. Redaktoriaus pavaduotojas — Algirdas Paliokas, SJ. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Vytautas Kasniūnas, Jonas Kuprys, Nijolė Užubalienė. Techn. redaktorius — dr. Jonas Boguta. Administratorė — Marija A. Jurkutė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636-1098 Tel. (312) 737-8400. FAX (312) 737-0486. "Draugo" spaustuvė. Metinė prenumerata - 15 dol., atskiras numeris - 1,50 dol.